

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Bakalářská práce

Jan Vostrčil

KSČ na cestě do illegality

Communist Party of Czechoslovakia on the road to the illegality

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Makově, dne 15. července 2015

Jan Vostrčil

Poděkování:

Chtěl bych poděkovat vedoucímu moji bakalářské práce, prof. Mgr. Vratislavu Doubkovi, Ph.D., za vedení, podnětné rady a odborné připomínky. Dále bych chtěl poděkovat mé rodině za trpělivost a klid, který mi poskytly při psaní bakalářské práce.

Abstrakt:

Bakalářské práce pojednává o možnostech semilegální práce KSČ od konce dvacátých let až po konečné období legality KSČ během tzv. „druhé republiky“. Samotná práce je rozdělena na tři tematické bloky. První blok se zabývá kontextem v podobě vývoje stranického systému od konce 20. let do konce první republiky, a také právním rámcem pro ochranu republiky. Druhá část již je věnována samotným dějinám KSČ během tohoto období. Třetí část již je věnována analýze možností semilegální práce, což je hlavním tématem moji práce. Hlavním cílem je ukázat možnosti semilegální práce. Fakticky jde o způsob analýzy tehdejšího oficiálního stranického tisku, ve kterém mohly vycházet články o činnosti ilegálních zahraničních stran. Tyto články mohly posléze sloužit jako vzory pro domácí ilegální práci. Tento fakt je zkoumán ve druhé části analýzy. Práce se také částečně dotýká otázky vlivu Kominterny na organizaci těchto činností a i obecně vlivu na Kominterny na vnitřní řízení strany.

Samotná analýza vychází z analýzy článků oficiální komunistických tiskovin (*Rudé právo, Rudý prapor, Pochodeň* atd.). Druhou část zdrojů tvoří archivní záznamy, podle kterých lze potvrdit možnosti užití těchto ilegálních metod práce.

V samotné analýze se mi podařilo dojít k závěru, že zahraniční vzory, které mohli lidé nalézt v oficiálních tiskovinách, tak mohli využívat i v reálných podmínkách meziválečného Československa. Potvrdilo se tedy, že členové KSČ byli schopni používat stejné metody ilegální práce v situaci, které jsou jim v tisku prezentovány jako semilegální. V bodu vlivu Kominterny je jasné, že vliv byl silný, zejména v otázkách spojených s organizačními a ideologickými záležitostmi. Jisté vlivy však můžeme nalézt i ve věcech organizace semilegální a ilegální práce.

Klíčová slova:

Kominterny, Komunistická strana Československa, meziválečné Československo, podzemí, Sovětský svaz, zmocňovací zákony

Abstract:

Bachelor thesis discusses the possibilities of semi-underground work of the Communist Party of Czechoslovakia (KSČ) since the late 1920s through to the final period of the legality of the Communist Party during the "Second Republic". The paper is divided into three thematic blocks. The first section deals with the context in the form of development of the party system since the late 1920s to the end of the First Republic, and also the legal framework for the protection of the republic. The second part is devoted to the history of the KSČ during this period. The third part is devoted to the analysis already semi-underground work opportunities, which is the main theme of my thesis. The main objective is to show the possibilities of semi-underground work. In fact, it is the kind of analysis the official party press, in which the articles could describe the illegal activities of illegal foreign parties. These articles could eventually serve as role models for the domestic illegal work. This fact is examined in the second part of the analysis. The thesis is also partly concerns the question of the influence of the Comintern on organizing these activities and even general influence on the Comintern on the inner side management.

The analysis is based on analysis of articles official Communist press (*Rudé právo*, *Rudý prapor*, *Pochodeň* etc.). The second part of sources consists of archival footages which are used to validate of these illegal methods of work.

In the analysis itself, I managed to come to the conclusion that foreign models that people could be found in the official printed materials and can also be useful in the conditions of interwar Czechoslovakia. It is therefore confirmed that Communist Party members were able to use the same methods of illegal work in situations that are presented to them in the press as semi-underground. At the point of impact of the Comintern, it is clear that the influence was strong, particularly on issues related to organizational and ideological issues. However, certain influences can be found even in matters of organization semi - underground and illegal work.

Keywords:

Comintern, Communist Party of Czechoslovakia, interwar Czechoslovakia, underground, the Soviet Union, Enabling Acts

Rejstřík zkratk:

ČSR – Československá republika

KI – Komunistická internacionála

Komsomol – Komunistický svaz mládeže

KSB – Komunistická strana Bulharska

KSČ – Komunistická strana Československa

KSI – Komunistická strana Itálie

KSK – Komunistická strana Kuby

KSN – Komunistická strana Německa

KSP – Komunistická strana Polska

KSR – Komunistická strana Rakouska

KSRu – Komunistická strana Rumunska

KSŠ – Komunistická strana Španělska

NS – Národní shromáždění

SSSR – Svaz sovětských svazových republik

TGM – Tomáš Garrigue Masaryk

VŘSR – Velká říjnová revoluce

VSZ – Vrchní státní zastupitelství

Obsah

1. Úvod	9
2. Konec „zlatého období“ československé demokracie	14
2.1. Vývoj stranického systému od konce 20. let v Československu	14
2.2. Právní rámec na obranu republiky	16
2.3. „Autoritativní demokracie“ a zákon na rozpouštění politických stran	18
2.3.1 Zákon o zastavování činnosti a o rozpouštění politických stran	18
3. Stručný vývoj KSČ od konce 20. let do roku 1938	21
3.1. Bolševizace KSČ v roce 1929	21
3.2. Boj za legalitu	22
3.3. Částečný sestup do ilegality	25
3.4. Období nenaplněných nadějí	27
3.5. Roky 1936 a 1937 – „nepřátelé na všech frontách“	28
3.5.1. „Boj proti vnitřnímu nepříteli“	28
3.5.2. „Boj světového proletariátu proti fašismu“	29
3.3. KSČ a soumrak československé demokracie	30
3.4. Druhá republika	31
4. Semilegální způsob prezentace ilegální práce a zacílení na vhodné skupiny osob	32
4.1. Zásady práce v ilegality	32
4.2. První kroky směrem k semilegální práci	33
4.3. Teoretické vymezení ilegálních metod podle mezinárodních vzorů	34

4.3.1. „Soft“ metody	34
4.3.2. „Hard“ metody	37
4.3.3. Specifické metody ilegální činnosti	38
4.4. Cílové skupiny semilegální propagandy	39
5. Analýza způsobů ilegální práce KSČ v ČSR	42
5.1. „Soft“ metody	42
5.2. „Hard“ metody	44
5.3. Analýza zaměření na cílové skupiny	45
5.4. Vliv Kominterny na semilegální a ilegální metody KSČ	46
5.5. Shrnutí	47
6. Závěr	50
7. Zdroje	52

1. Úvod

Posílení postavení Komunistické strany Československa po 2. světové válce je mimo jiné možné odůvodnit aktivním a úspěšným působením komunistického odboje během 2. světové války. Hlavní devizou jejich působení bylo účinné využívání znalostí, které KSČ nabyla během 30. let, kdy byla nucena se častěji uchýlovat k semilegální či ilegální činnosti strany.

Fakticky je odkázána KSČ využívat pouze ilegální sítě od svého zákazu během tzv. „druhé republiky“, která tendovala k bližší spolupráci s Německem, a proto tehdy dochází k odchodu vedení strany do exilu v Moskvě a strana přechází do ilegality. Práce bude zaměřena časově na období od konce 20. let až do zmíněného nuceného odchodu strany do ilegality během tzv. druhé republiky.

Tato léta znamenají pro KSČ období, kdy se zvyšuje tlak na KSČ. První typ vnějšího tlaku vychází ze zhoršující se situace v okolních státech, jelikož KSČ zůstala od roku 1934 jedinou legální komunistickou stranou ve střední Evropě po zákazu KSR. To nutně zvyšovalo tlak na KSČ, protože ani ta si nemohla být jistá svým legálním statutem.

Vnější tlak vychází i ze strany státu, což KSČ mohla chápat jako výrazný tlak na legální status strany, kdy stát začíná v 30. letech silněji zasahovat vůči KSČ. Hlavní hybnou silou v tomto procesu byly zmocňovací zákony. Sice primárně zaměřeny na potlačování negativních důsledků hospodářské krize, což byl i jejich hlavní cíl. Je nutné dodat, že tento cíl tyto zákony i primárně plnily. Sekundárním vplynutím bylo zabezpečení stability státu. V tomto ohledu je důležitý zejména zmocňovací zákon na rozpouštění politických stran.

Jedná se o zákon č. 201/1933 Sb. z. A n. je věnován tématu rušení politických stran vládou bez možnosti obrátit se s odvoláním k soudu. Cílem tohoto zákona byly německé krajně pravicové anti-systémové strany, kterým se kvůli hospodářské krizi a vývoji politické situace v Německu dostávalo, čím dál větší podpory obyvatelstva. Tímto zákonem se samozřejmě cítila ohrožena i KSČ, ačkoliv ona sama se nacházela ideologicky na opačném konci ideologické škály, avšak její cíle byly také namířeny proti soudobému politickému uspořádání meziválečného Československa. Činnost tohoto zákona, a zmocňovacích zákonů obecně, byla nejdříve omezena na dva roky, posléze byla prodlužována až do roku 1938.

Další zákony, které výrazně ovlivňují činnost KSČ, jsou zákon na ochranu republiky (50/1923 Sb. z. A n.) a tiskový zákon (126/1933 Sb. z. A n.).

Sada těchto tří zákonů se měla stát účinnou zbraní proti agitaci KSČ a dalších nestátotvorných stran směrem k masám. Tento argument lze vyvozovat z významu tiskovin, který mu přikládala sama KSČ, ale také ze „zuřivosti“, s jakou KSČ bránila legalitu svého tisku v hraničních situacích svého legálního vývoje¹. To vše z důvodu, že KSČ byla primárně zasahována účinky, které omezovaly její tiskoviny, zatímco strana samotná byla postižena pouze skrze osoby, které byly stíhány.

Vnitřní tlak měl hlavního jmenovatele, tím byla „bolševizace“ strany po V. sjezdu KSČ, kdy došlo k převzetí moci ve straně tzv. „karlínskými kluky“ v čele s Klementem Gottwaldem. Od této doby musela být většina rozhodnutí dělána pod hlavičkou Kominterny, která však fungovala pouze jako převodová páka Sovětského svazu. Takže se komunistické strany, jež byly v Kominterně, dostaly pod velmi výrazný mocenský vliv Sovětského svazu, potažmo samotného J. V. Stalina.

Právě zde se však ukazuje možná slabost ilegální činnosti strany, kdy se KSČ po vynuceném odchodu čelních představitelů KSČ do exilu v Sovětském svazu, řízením strany jsou pověřeni Jan Šverma a Rudolf Slánský. Ani jeden z nich nebyl často schopen správně směřovat to, kam by měla strana dále upírat svoji pozornost. Výrazně se to projevovalo zejména v roce 1935, kdy Jan Šverma vyjednával se sociálně demokratickými lídry o možné spolupráci, ale zejména při podpoře některých vládních návrhů na rozpočty ministerstev, což vedlo ke kritice toho dočasného vedení. Tato situace trvala až do návratu vedení z moskevského exilu. I přes toto dočasné oslabení se Kominterny stala zásadním ideologickým pilířem dalšího směřování KSČ, kdy všechna rozhodnutí a změny v orientaci byly dopředu projednávány na zasedání Kominterny.

Cíle práce

Bakalářská práce se bude snažit nalézt a popsat změny ve fungování strany směrem do ilegality od konce 20. let, kdy bolševizovaná KSČ je v důsledku tohoto rozhodnutí nucena se vyrovnat se zvýšeným zájmem státní moci. Specifičnost zkoumaného období spočívá v situaci, kdy KSČ je nucena koexistovat v rámci tehdejšího demokratického politického systému a zároveň vytvářet takové ilegální kanály komunikace, skrze které je strana schopna propagovat svoji skutečnou anti-systémovou politiku. V této situaci je KSČ nucena pracovat

---

¹ Viz kapitola 3.2 a 3.3.

v modu poloilegálního fungování, kdy se KSČ snaží poukazovat na určité možné formy ilegální práce na příkladech činnosti komunistických stran v zemích, kde byla komunistická strana buďto zakázána či byla silně perzekuována.

Tento způsob je možný nalézt ve vztahu k nacistickému Německu, které je pro KSČ jednou z největších hrozeb, avšak podzemní činnost Komunistické strany Německa může být chápána jako velmi výrazná inspirace pro činnost KSČ.

Dalším rozebíraným tématem bude orientace strany. Tady lze nalézt jasné znaky podřízenosti Kominterně a odporu, který tato podřízenost s sebou nese. Dva nejvýraznější momenty jsou kritika postupu Komunistické strany Německa při vzestupu Hitlera k moci a kritika od J. Guttmanna a Z. Kalandry v otázce tzv. Moskevských procesů.

Zdroje

Jako základní zdroje pro moji bakalářskou práci mi poslouží zejména primární zdroje. Jednak se bude jednat o legálně a plošně vydávané novinové tituly v české jazykové mutaci, jmenovitě *Rudé právo*, *Rudý večerník*, *Rudý prapor* a *Haló noviny*. Také budu využívat regionální noviny, které byly vydávány v jednotlivých oblastech, zde se jedná o *Pochodeň* a *Rudý prapor* pro region Východních Čech. Budou použity i články z *Rozsévačky* a *Tvorby*, které lze vnímat jako časopisy zaměřené na určitou cílovou skupinu, která bude odlišná od cílové skupiny předchozích tiskovin. Dalšími zdroji budou archivní fondy Národního archivu. Ty se dají rozdělit na dvě skupiny, jednak na ty primárně zaměřené na KSČ. To je fond KSČ - Ústřední výbor 1921-1945, Praha. Druhou skupinu fondů tvoří zprávy a zabavené materiály z fondu Vrchní státní zastupitelství Praha - část 1918-1948.

Dále využiji stenoprotokolů ze zasedání prvorepublikového Národního shromáždění, zejména z etap, kdy docházelo k hlasování o zmocňovacích zákonech a ty, které jsou svým způsobem fatální, jak pro legální KSČ, tak pro samotnou první republiku. K tomu budou využity stenoprotokoly z roku 1938.

Také využiji sekundární literaturu, která se již určitým způsobem zabývá tematikou meziválečné KSČ či Kominterny. Zaprvé se bude jednat o výběr z dokumentů vydaných, buďto KSČ nebo Kominternou. Mezi tyto knihy bych zařadil: *Dokumenty k dějinám Komunistické strany Československa* od Jana Merkvarta a Dany Musilové a *The Communist International 1919-1943: documents: three volumes* vybraný a editovaný Jane Degrasovou.

Druhou část literatury budou tvořit knihy, které se již věnují a určitým způsobem zpracovávají téma meziválečné KSČ. Ty budou sloužit pouze k účelu bližšího přiblížení a lepšímu vysvětlení určitých kroků KSČ a kontextu, ve kterém se dějí. Mezi tyto knihy bych zařadil: sborník *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu* od Zdeňka Kárníka a spol., *Communist strategy and tactics in Czechoslovakia, 1918-48* od Paula Zinnera a *Zealots and Rebels: a history of the Communist Party of Czechoslovakia* od Zdeňka Sudy.

Struktura

Samotná práce bude rozdělena na tři bloky. První blok se bude věnovat obecné situaci československé demokracie od konce 20. let. Bude v něm rozebrán tehdejší stranický systém, dále právní rámec na ochranu republiky, a také probrán termín „autoritativní demokracie“ a s ním spojené zmocňovací zákony.

Druhá část práce bude věnována vývoji KSČ v období vymezeném bolševizací strany a na druhé straně ukončeném postupným odchodem strany do ilegality během tzv. „druhé republiky“. Tato část bude zaměřena primárně na nejdůležitější události, kterými během tohoto období strana prošla, což bude odpovídat i potřebám analýzy.

Třetí a poslední část práce bude věnována analýze možných způsobů ilegální práce. Tato část bude nejrozsáhlejší, protože se jedná o hlavní téma mé práce. V této části budou popsány možné ilegální postupy a jejich případné použití. V této části práce bude také zkoumána kvantita a rozšíření užití těchto metod, přičemž je možné poznat i náročnost tohoto způsobu ilegální činnosti na lidské zdroje, technickou vybavenost a případnou trestní sazbu.

Metoda analýzy

Základní metodou, která bude analýza primárních zdrojů. V první fázi budou analyzovány novinové články věnující se ilegální činnosti zahraničních komunistických stran. Ty poté poslouží jako teoretický základ pro navržení potencionálních možností ilegální práce KSČ.

Jejich užití bude poté potvrzováno skrze archiválie z Národního archivu a novinové články, které jsou věnovány samotné odhalené ilegální činnosti KSČ v jednotlivých tiskovinách KSČ.

Kvantita užití bude posuzována podle početního výskytu jednotlivých způsobů ilegální činnosti v ČR, spolu s kombinací s výskytem těchto metod v zahraničí, je možné tak určit i riziko tohoto způsobu ilegální práce. Vysoký výskyt je znakem nižšího rizika a náročnosti dané ilegální činnosti, u nižšího výskytu je to samozřejmě naopak.

Pro zjištění vlivu Kominterny na KSČ budou použity dokumenty Kominterny, ve kterých se samotná Třetí internacionála věnuje otázkám a problémům uvnitř svých členských stran. Dále je nutná i zpětná vazba jednotlivých členů KSČ, zejména rozporování postupu, který upřednostňuje Kominterny. V další fázi bude analyzována reakce Kominterny a KSČ na tento kritický výstup či špatné pochopení toho, co byly cíle daného nařízení.

2. Konec „zlatého období“ československé demokracie

Od konce dvacátých let dochází v ČSR pod vlivem několika faktů ke změnám, které částečně destabilizují vnitřní situaci. Vše se začalo odvíjet od hospodářské krize, která vypukla roku 1929. Ve stejném roce se staly další události, jež také ovlivňují dění v ČSR. Jedná se o vzestup krajní pravice, ať už v podobě Národní obce fašistické, ale i německého a slovenského iredentistického hnutí. Dochází také k radikalizaci levice, kdy se v roce 1929 objeví již plně bolševizovaná KSČ.

2.1. Vývoj stranického systému od konce 20. let v Československu

Stranický systém meziválečného Československa se vyznačoval velmi vysokou stabilitou, kterou lze dokázat stálým počtem subjektů, a jejich preference mají vyrovnanou podobu po celou dobu existence první republiky.

V situaci, kdy budeme uvažovat pouze o českých stranách, protože obdobnou stranickou strukturu bychom mohli nalézt i u německých stran. Tak pouze v českém segmentu bychom mohli nalézt od voleb 1929 9 stranických subjektů, které dokázaly obhájit svůj mandát i ve volbách 1935, i když změnilý název. Jedná se o KSČ, sociální demokraty, národní socialisty, lidovce, agrárníky, živnostenskou stranu, národní demokraty a Národní obec fašistickou². Navíc připočteme-li SdP (Sudeten-deutsche-partei) a HSĽS (Hlinkova slovenská ľudová strana) jako další dva významné hráče stranického systému, z nichž minimálně SDP měla anti-systémový charakter.

Z těchto všech důvodů lze označit stranický systém meziválečného Československa za polarizovaný pluralismus:³

1. Přítomnost relevantních anti-systémových stran (KSČ a DS NAP, později SdP).
2. Existence dvoustranných opozicí. Nemožnost sestavení alternativní vládní většiny.
V Československu se projevovala tvorbou širokých koalic.
3. Velké množství středových stran, které jsou pilířem systému. Mezi tyto strany lze řadit sociální demokraty, národní socialisty, lidovce, agrárníky a živnostníky, samozřejmě i německé strany obdobného typu.

² MAREK, Pavel a kol. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Vyd. 1. Rosice u Brna: Gloria, 2000. 25 – 27 s.

³ SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 136 – 145 s.

4. Oboustranně silný polarizační tlak. Na obou stranách ideologického spektra můžeme nalézt anti-systémové subjekty (KSČ nalevo a SdP a NOF napravo).
5. Odstředivost systému je v tomto případě vychýlena více napravo. SDP dokázala lépe „vysát“ hlasy ve svých německých oblastech, zatímco KSČ i z důvodu bolševizace tuto schopnost příliš nepotvrdila.
6. Systém lze považovat za ideologicky rozstrukturovaný. Dochází ke tvarování stranického systému podle ideologií jednotlivých stran.
7. Přítomnost nezodpovědných opozic, které neumožňují žádnou jinou alternaci u moci. Možná pouze částečná změna v hranicích levý střed/pravý střed.
8. Soutěživost je podmíněna férovými pravidly soutěže a účastí více než jedné strany.

Je však nutné dodat, že po roce 1935 se odstředivá tendence směrem doleva omezila a KSČ v situaci, která nastala v důsledku mezinárodních i vnitrostátních změn, začala prosazovat více státopornou politiku.

Druhým významným faktorem, který ovlivňoval stranický systém v ČSR, byly neformální centra moci. Tyto centra moci sloužily jako způsob, jak regulovat následky ideologické šíře stranického systému. Prvním byl tzv. „Hrad“, což bylo neformální uskupení v okruhu prezidenta republiky. Druhým pak byla „Pětka“, která se později transformovala na „Šestku“, „Osmičku“ a nakonec „Desítku“; název byl ovlivňován počtem stran v koalici⁴. Obě tyto organizace neměly žádné konstitucionální zakotvení, avšak jejich vliv byl nezpochybnitelný. Pro stranický systém byla významná zejména „Pětka“ a její ekvivalenty, protože sloužila jako tvůrce parlamentní (koaliční) politiky. Tento orgán předjednával politické dohody, které se posléze prosazovaly v parlamentu. Jednalo se o nutnost v situaci polarizovaného pluralismu a segmentované společnosti, kde byla nutná konsociace ku prospěchu celého státu.

Jak již jsem zmínil výše, tak od konce dvacátých let začal mít systém větší odstředivost směrem k pravé straně stranického spektra. Jednalo se na jedné straně o důsledek radikalizace nálad uvnitř KSČ, kdy bolševizace strany odlákala část voličstva a oslabil tak pozici KSČ jako levého kraje systému. Na druhé straně systému nabírala na síle zejména DNSAP a DNP v německém prostředí, které v komunálních volbách 1931 dokázaly posílit o

---

⁴ MAREK, Pavel a kol., 2000. 29 s.

100 000 hlasů, oproti parlamentním volbám 1929⁵. Po jejich nuceném rozpuštění jejich elektorát převzala SdP. Ve slovenském prostředí dochází k výraznému posunu požadavků na autonomii od HSĽS. I mezi českými politickými elitami lze nalézt významný posun v orientaci stran více doprava. S parlamentními volbami 1929 přichází do systému Národní obec fašistická, která je účelově podporována určitými frakcemi mezi národními demokraty. Ve třicátých letech je tento posun mezi českými stranami ještě výraznější. Znatelný je posun zejména u národních demokratů, kteří od roku 1934 působili mimo vládní pozice a také i agrárníků, kde získávalo na síle konzervativní křídlo Rudolfa Berana, mimo jiné chtělo blíže spolupracovat s SdP⁶.

Zatímco pozice KSČ se zejména po roce 1935 začala alespoň navenek prosazovat více státotvorně, jedná se zejména o důsledek 7. Světového sjezdu Kominterny, kdy byla přijata teze o tvorbě tzv. Lidových front. Ta měla sloužit jako sjednocená fronta proti fašismu. Komunistickým stranám bylo dovoleno spolupracovat se všemi antifašistickými silami⁷. Obdobně působí i návrh na vstup Rudých odborů do Odborového sdružení československého (sociálně demokratické odbory), což byl však důsledek dlouhodobějšího odlivu podpory pro Rudé odbory⁸.

2.2. Právní rámec na obranu republiky

Prvním zákonem, který se dotýkal obrany československé demokracie, byl Zákon na ochranu republiky 50/1923 Sb. z. Tento zákon vznikl v důsledku atentátu na Aloise Rašína. Zákon byl namířen proti všem podvratným živlům, které by chtěly zničit demokratické základy Československa. Tento zákon byl přijat 10. července 1923 a jeho platnost byla opakovaně prodlužována. Jedním z postihů byla možnost cenzurovat, a dokonce i přímo zastavovat vydávání periodického tisku. Ten mohl být zastaven maximálně na 6 měsíců, ale také mohlo být zakázáno jeho šíření dopravní poštou i železnicí.⁹ Jak je možné vysledovat z archivních záznamů Vrchního státního zastupitelství, tak pro nestátotvorné strany nejproblémovějšími paragrafy byly následující¹⁰:

⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 106 s.

⁶ David D. Kelly., *The Czech Fascist Movement: 1922 – 1942*. New York, Columbia University Press, 1995. 177 s.

⁷ BROWN, Archie. *Vzestup a pád komunismu*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2011. 117 - 118 s.

⁸ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl třetí, O přežití a o život (1936-1938)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 93 s.

⁹ KÁRNÍK, Zdeněk. 2002. 138 s.

¹⁰ Zákon na ochranu republiky. *beck-online*. [online]. 7. 7. 2015 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzizv6njgfuya> a NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 11, inv. č. 90.

§ 2 (Příprava úkladů), § 6 (Vojenská zrada), § 14 (Rušení obecného míru), § 15 (Výzva k neplnění zákonných povinností nebo k trestným činům), § 16 (Schvalování trestných činů), § 17 (Sdružování státu nepřátelské), § 18 (Šíření nepravdivých zpráv) a § 22 (Nedovolené najímání vojska).

Další zásah přišel ohledně kolportáže tiskovin, která byla omezena ještě více tzv. „malým tiskovým zákonem“, který byl také schválen 10. července 1933. Došlo k omezení volné kolportáže tisku, která byla dosud trpěna. Zejména druhý paragraf byl zaměřen proti nestátotvorným stranám¹¹:

„(1) Kolportáž (§ 1, odst. 1) tiskopisů, které přímo nebo nepřímo podvracejí nebo hanobí samostatnost, ústavní jednotnost, celistvost, demokraticko-republikánskou státní formu nebo demokratický řád Československé republiky, nebo které hrubě urážejí stud, může býti zakázána.

(2) Rovněž tak může býti zakázána kolportáž tiskopisu, který ohrožuje veřejný klid a pořádek, zejména obsahem nepravdivým nebo pravdu zkrucujícím.“

Takové provinění posléze vedlo k zákazu kolportáže daného tisku, přičemž nemuselo nutně dojít k pozastavení samotného vydávání tiskoviny. To mohlo mít pro některá periodika likvidační následky¹². Zákaz šíření tiskovin byl o to významnější, jelikož to byl jeden z mála způsobů, jak informovat přívržence strany o její ideologii, jelikož schůze byly často zakazovány a další způsoby, jak šířit ideologicky zbarvené informace mezi sympatizanty a potencionální voliče, nebyly příliš dostupné v legálním měřítku. Možná nebezpečnost tisku spočívala zejména v možném šíření (i účelových) dezinformací, které by mohly vést k veřejnému neklidu, jenž by ohrožoval demokratický pořádek. Mohlo by jít třeba o články otevřeně vyzývající k revolučním činům nebo útokům na ústavní činitele. Tento typ článků by se dal očekávat v tiskovinách vydávaných nestátotvornými stranami, které by mohly mít zájem na veřejném neklidu, jehož by využily pro své cíle.

¹¹ dokumenty a studie k dějinám českých a slovenských médií . *dějiny médií*. [online]. 16. 6. 2015 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-126-1933/>

¹² KÁRNÍK, Zdeněk. 2002, 138 s.

2.3. „Autoritativní demokracie“ a zákon na rozpouštění politických stran

Tato podkapitola práce se bude věnovat událostem roku 1933, kdy se ČSR ocitla v důsledku vnitřní i vnější situace v potencionálním ohrožení, na které byla nucena reagovat. Pojem autoritativní demokracie má znamenat, že ČSR byla nucena využívat metod, které svým způsobem znamenaly odklon od nejidealističtější idey parlamentní demokracie. Došlo k přesunutí části pravomocí jednak na vládu, viz zmocňovací zákony v otázkách hospodářských, a na druhé straně byl nastolen větší tlak na extremistické subjekty, viz zmocňovací zákon na rozpouštění stran. Další od 30. let užívanou metodou bylo sledování potencionálně nebezpečných spolků a jedinců, zejména nacistických a komunistických. Rovněž začalo docházet k zakazování akcí, které byly pořádány těmito stranami jako následek autoritativní demokracie¹³.

2.3.1 Zákon o zastavování činnosti a o rozpouštění politických stran

Jednalo se o vládní návrh zákona, podle kterého mohla vláda zastavit či dokonce zakázat činnost jakékoliv politické strany, která¹⁴:

„§ 1.

(1) Byla-li činností politické strany (§ 20, odst. 1) zvýšenou měrou ohrožena samostatnost, ústavní jednotnost, celistvost, demokraticko-republikánská forma nebo bezpečnost republiky československé, může vláda další činnost takové strany zastavit nebo ji rozpustit.

(2) Rovněž může vláda zastavit činnost nově vzniklé politické strany nebo rozpustit nově vzniklou politickou stranu, jež sleduje zřejmě tytéž podvratné cíle nebo užívá k svému označení stejného názvu jako strana, jejíž činnost byla zastavena nebo jež byla rozpouštěna, nebo mezi jejímiž význačnými činiteli jsou osoby, které byly činovníky strany v den zastavení její činnosti nebo jejího rozpouštění nebo přestaly jimi býti teprve v posledních šesti měsících před tím (strana náhradní).

¹³ KÁRNÍK, Zdeněk. 2002, 117 - 118, 138 - 140 s.

¹⁴ Ročník 1933. Stejnopis sbírky zákonů a nařízení státu československého. [online]. 30.6.2015 [cit. 2015-06-30]. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1933/069-1933.pdf>

§ 20.

O) Politickou stranou rozumí se v tomto zákoně nejen politická strana řádně organisovaná, nýbrž i jakákoliv politická skupina, sdružení nebo hnutí.“

Dalšími významnými paragrafy jsou § 3 (zastavování přidružených organizací a spolků), § 5 (pozastavování nebo úplné zakázání tiskovin periodických tiskovin vydávaných danou stranou), § 6 (Zakázání tiskovin směru podobného, jaký měla zakázaná strana zemským úřadem.), § 7 (povolení zabavovat a otvírat pošty členů strany, censura jejich telegramů, vypovězení z určitého území, policejní dozor nad členy strany), § 8 (zákaz užívání názvu strany pro jiný subjekt), § 11 (při konání voleb v průběhu zákazu nesmí kandidovat zakázaná strana, hlasy pro tuto stranu neplatné; omezení pasivního volebního práva pro členy zakázané strany nejvýše na 3 roky), § 12 (zabavení veškerého majetku strany, kterým strana disponovala; v krajním případě propadá státu), § 16 (členové strany pozbývají mandátu, který nabyli volbou)¹⁵.

Všechny tyto paragrafy, které vytyčují základní osu tohoto zákona, musely nutně uvést v chod systém příprav pro vytvoření ilegální sítě KSČ. Tento zákon spolu s tzv. malým tiskovým zákonem by stačil na to, aby se strana, která by nebyla dlouhodobě připravována na ilegální činnost, zhroutila. Tyto dva zákony za prvé nedávají takto zastaveným stranám jakoukoliv legální možnost působení pod původní značkou, která již byla známá. Za druhé, strana ztrácí všechny legální způsoby příjmů, prezentace svých postojů v tiskovinách a v Národním shromáždění. V neposlední řadě sektářsky založená strana s omezeným členstvem jako KSČ by měla být velmi náchylná na takovýto akt moci. Avšak již v předchozí kapitole bylo zmíněno, že KSČ se již od roku 1929 a i dříve rozvíjela ilegální způsoby práce, které by případně mohla použít.

Je nutné ho chápat jako návaznost na zákon na ochranu republiky. Jedná se o nástroj, jak v případě největší nouze potlačit agresivně vystupující strany, zejména ty, jejichž požadavky narušující územní celistvost ČSR nebo je jejich stranický program neslučitelný s legálním řádem demokratického ČSR. Ironií je, že se jedná o první zákon, který se nějakým způsobem dotýká strany jako aktéra. ČSR tedy neměla zákon o tvorbě politických stran, ale

---

¹⁵ Ročník 1933. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1933/069-1933.pdf>.

zákon o jejich rozpouštění existoval. Tento zákon byl zpětně zaměřen proti DNSAP a DNP, což byly německé nacionalistické strany. Tyto strany byly pozastaveny již na počátku října a tímto zákonem byl jejich osud jenom stvrzen¹⁶. Avšak zákon samotný byl varovným prstem i pro ostatní anti-systémové strany, kdy mohly být v jakýkoliv moment zastaveny a rozpuštěny. Tento tlak musela nutně pocítit i KSČ.

---

¹⁶ KÁRNÍK, Zdeněk. 2002, 140 s.

3. Stručný vývoj KSČ od konce 20. let do roku 1938

3.1. Bolševizace KSČ v roce 1929

K lepšímu pochopení situace okolo KSČ a její pozice ve třicátých letech je nutné zmínit dění uvnitř KSČ v roce 1929. Tehdy se konal 5. sjezd KSČ, na kterém fakticky přebrala moc skupina okolo Klementa Gottwald, tzv. „karlínští kluci“. Ti začali stranu směřovat do střetu s mnoha vnitřními frakcemi, což byl následek důsledné bolševizace. To vše mělo za následek výrazný pokles členské základny, počet členů v roce 1930 klesl na 28 tisíc¹⁷. Došlo také k výraznému oslabení pozice odborů, kdy většina členstva nesouhlasila s tvrdou linií ve vztahu dodržování pokynů Moskvy, takže došlo k rozkolu a marginalizaci komunistických odborů.

S tím souvisel i fakt, že strana se fakticky z pozice masové strany přesunula do pozice avantgardy (předvoje dělnické třídy). Tedy do v hlavní pozici revoluce již není dělnická třída samotná, ale komunistická strana jako vůdce dělnictva, což lze nalézt i v projevu K. Gottwalda na tomto sjezdu¹⁸:

„ Úloha strany, úloha komunistické strany je v této situaci velice závažná. Strana má být vůdkyní mas, má být organizátorkou jejich bojů, má být organizátorkou sociální revoluce. Role strany stoupá se stoupajícím třídním napětím.... Je nutno konstatovat, že naše strana se doposavad nepropracovala v bolševickou stranu ...“

Vnitřní rozpad strany lze také dále dokumentovat tzv. Manifestem spisovatelů, kdy známí levicoví spisovatelé, z neznámějších S. K. Neumann, J. Seifert či V. Vančura, sepsali manifest, ve kterém odmítají směřování strany, jakým se začala ubírat po V. sjezdu KSČ¹⁹.

Tato nová radikální koncepce směřování strany nevedla samozřejmě do střetů jenom s vnitřní stranickou opozicí, ale také se samotným československým státním zřízením. Tuto změnu lze vycítit i ze slavného projevu K. Gottwalda v Poslanecké sněmovně²⁰:

---

¹⁷ BROWN, Archie. 2011. 124 s.

¹⁸ MERVART, Jan a MUSILOVÁ, Dana. *Dokumenty k dějinám Komunistické strany Československa*. Vyd. 1. Hradec Králové: Historický ústav FHS UHK, 2006. 28 s.

¹⁹ MERVART, Jan a MUSILOVÁ, Dana. 2006. 31 – 32 s.

²⁰ Digitální depozitář. *PSP Parlamentu ČR*. [online]. 29.6.2015 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/007schuz/s007003.htm>

„Říkáte konečně, že jsme pod komandem Moskvy a že si tam chodíme pro rozum. Vy jste pod komandem Živnobanky, Petschka, Weimanna, Preise, vy jste pod komandem Společnosti národů, to jest společnosti imperialistických dravců, a vy si chodíte pro rozum k Petschkům, Weimannum, Rotschildům a Preisům, abyste se naučili vydírat pracující lid ještě lépe než dosud. A my, my jsme stranou československého proletariátu a naším nejvyšším revolučním štábem je skutečně Moskva. A my se chodíme do Moskvy učit, víte co? My se od ruských bolševiků do Moskvy chodíme učit, jak vám zakroutiti krk. A vy víte, že ruští bolševici jsou v tom mistry!“

Tento projev nutně znamenal nástup nové politiky, která byla výrazně více protistátní, než politika předchozího vedení.

3.2. Boj za legalitu

Krizovým rokem se stal rok 1933, kdy se začaly více projevovat prvky autoritativní demokracie. Začaly být omezovány komunistické spolky, ale i samotné veřejné schůze²¹. To vedlo k pocitu u KSČ, že by mohla být celkově zatlačena do podzemí. Samozřejmě, KSČ se s tím nechtěla smířit. Strana vedla dlouhodobý boj za zachování nezávislosti, zejména na tiskové frontě. Již od jarních měsíců roku 1933 se v oficiálních tiskovinách KSČ začaly objevovat články s tematikou spojenou s možným zákazem strany.

Prvními kroky přímo zaměřenými proti KSČ bylo zakazování či pozastavování činnosti některých jejích spřízněných organizací, ať už se jednalo o zákaz Rudé pomoci, která však byla zakázána již v roce 1932, anebo Komsomola v roce 1933. Proti zakazu Komsomola i Rudé pomoci se zvedla v rámci rudých tiskovin vlna solidarity, např. ve článku *Mládež odpověděla buržoazii na zákaz Komsomola*²² (článek o náboru nových členů i přes zákaz z vládních míst) z počátku roku 1933.

S pokračujícími přípravami státu na zavádění zmocňovacích zákonů roste také napětí uvnitř komunistických tiskovin a i ve straně samotné. KSČ jednak stupňuje svoji kritiku proti hospodářským zmocňovacím zákonům, protože to považuje za zájem dělnictva. V první linii je obrana komunistického tisku, jelikož při jeho zakazu či pozastavení podle rozšíření zákona na ochranu republiky či zakazu kolportáže podle tzv. „malého tiskového zákona“, by KSČ o

---

²¹ Veřejné schůze jsou ty, na něž mají přístup i nečlenové strany.

²² *Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1933.

jedinou možnost jak oslovit širší masy potencionálních přívrženců. Články *Všichni na obranu rudého tisku!* (volání po dělnické solidaritě), *Komunisté navrhují* (návrh KSČ na zrušení daného rozšíření tiskového zákona) či *Jak jsem se stal kolportérem rudého tisku?* (Příběh chlapce, který kolportuje Rudé právo v Karlíně; třídní uvědomělost jako důvod pro tuto práci.)²³ Všechny tyto články a jiné vycházející od července do září dokumentují snahu KSČ o vyvolání širšího hnutí na podporu rudého tisku, kdy by tato podpora byla znakem pro vládu, že zákaz rudého tisku není vhodným prostředkem pro zachování sociálního smíru.

Vláda však byla ochotná své tažení proti extremistickým elementům ve společnosti dotáhnout do konce, takže kromě výše zmíněných zákonů proti tisku byl navrhnut zmocňovací zákon na rozpouštění politických stran, který byl rozebrán v předchozí podkapitole. V průběhu léta a září 1933 začalo být čím dál více jasné, že tento zákon bude prosazen na pořad jednání Národního shromáždění, tak KSČ a její tisková fronta začala být aktivní i tímto směrem. *Stránský s Klofáčem žádají zmocňovací zákon* (srovnání nacistického Německa s ČSR, volání po zmocňovacích zákonech jako nástroji pro rychlejší řešení problémů vládou), tento článek v sobě nese ještě rovinu tehdy převládajícího směru Kominterny, což je sociálfašismus²⁴. *O prodloužení zmocňovacího zákona a Volají po rozpuštění KSČ*²⁵ (znovu důraz na dělnickou solidaritu), dochází ke stupňování napětí. S postupujícím zářím a říjnem jsou články stále naléhavější: *V tomto týdnu – podle „Lidovek“ a „Národních listů“ vláda jedná o zákazu KSČ*²⁶, *Poslanecká sněmovna svolána na 17. Října*²⁷ (rozprava a hlasování o tomto zmocňovacím zákonu), zároveň pro KSČ i hrozba ztráty mandátů podle tohoto zákona.

Druhou rovinu tvoří samotné chování poslanců a senátorů během projednávání tohoto zákona, což je možné jednak sledovat z popisu v oficiálním stranickém tisku v člancích jako *Komunistické obstrukce ve Sněmovně, Dohoda o protikomunistickém zákonu či Rudý prapor v parlamentě*²⁸. Tyto články vesměs v určitém patosu glorifikují pozici komunistických členů NS jako pomalu jediných, kdo se postavili tomuto návrhu zákona, který potlačuje práva stran na existenci. Jiným zdrojem pro studium je stenoprotokol z daného jednání. Z něho je možné se dočíst, že proti tomuto zákonu existovala možná netoliko početná, ale rozhodně velmi široká paleta stran, které jeho přijetí považovaly za akt jednání proti nim. Mezi tyto

---

²³ *Rudé právo*. 1933.

²⁴ Pojem sociálfašismus v sobě nese názor Moskvy, že socialistické strany v sobě nesou mnohem větší nebezpečí pro dělnictvo, než buržoazie. To z důvodu, že se jako levicové strany zapojují do buržoázních koalic, a tím zrazují dělnictvo.

²⁵ *Rudé právo*. 1933.

²⁶ *Pochodeň*. Hradec Králové: František Novák, Václav Kult, 1933. ISSN 1801-285X.

²⁷ *Rudé právo*. 1933.

²⁸ Tamtéž.

strany můžeme zařadit Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu, Německou národní stranu, Zemskou křesťansko-socialistickou stranu (spolu s Maďarskou stranou národní a Spišskou německou stranou), Národní ligu, Německou křesťansko-sociální stranu lidovou, Autonomní zemědělský svaz²⁹ a v neposlední řadě KSČ za ni hovořil Kopecký, Štětka, Stern a Kliment³⁰. Přesto širokou opozici byl zákon 20. 10. 1933 přijat v Poslanecké sněmovně a o několik dní později i v Senátu³¹.

Nakonec podle tohoto zákona byly rozpuštěny pouze Německá národní strana a Německá národně socialistická strana dělnická, které však s tímto krokem počítaly a byly připraveny. Reakce komunistického tisku na tento zákaz byla velmi opatrná, vyšel pouze oznamující článek, že tyto dvě strany byly zakázány³². Z tohoto postoje lze vyvodit, že i KSČ se cítila tímto zákonem ohrožena. Za normálních okolností by KSČ měla slavit, protože se takto zbavila dvou soupeřů, kteří byli zaměřeni výrazně antikomunisticky a navíc jí přebírali německý elektorát. Rozpačitou reakci lze také vyvozovat z některých článků, zejména *Před 55 lety to dělal Bismarck* (vydání zákonů proti socialistickým hnutím s možností zastavovat časopisy, a s tím související přechod do ilegality) či *Sedm komunistický poslanců v Lotyšsku zatčeno* (za podezření z podvratné činnosti následované zbavením mandátu a zatčením)³³. První článek vychází v situaci, kdy se chystá schválení tohoto zákona a druhý vychází 22. 11. 1933, tedy měsíc po schválení tohoto zmocňovacího zákona. Jejich poselství je však podobné, osud socialistických (komunistických) politiků uvnitř nedemokratických autoritářských režimů. Zjevně se zde nabízí komparace se situací v soudobé ČSR. KSČ se snaží navodit pocit nesprávného směřování republiky, která povede k zakázání KSČ jako skutečného předvoje dělnictva, a tím i k potlačování dělnictva samotného.

Zatímco v linii politických stran probíhal v létě a na podzim 1933 boj o samotnou legalitu KSČ. V pozadí mezitím dozrávaly následky nově vzniklých úprav tiskových zákonů. Postihnuty byly zejména rudé tiskoviny, kdy postupně byly pozastavovány na určitý časový úsek (typicky na 3 nebo 6 měsíců). Pozastavování tiskovin probíhalo tak, že o této možnosti byla informována samotná redakce. Dostaly tedy něco jako poslední varování a v případě, že ani

---

²⁹ Jednalo se o stranu z Podkarpatská Rusi.

³⁰ Digitální depozitář. *PSP Parlamentu ČR*. [online]. 29. 6. 2015 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/296schuz/s296001.htm>

³¹ *Rudý prapor: týdeník hájící zájmy pracujícího lidu*. Hradec Králové: František Hlávka, 1931-1933. Článek: *Protikomunistický zákon odhlasován*.

³² *Rudý večerník*. Praha: Josef Haken, 1928-1934. Článek z 5. 10. 1933: Dvě strany rozpuštěny.

³³ *Rudé právo*. 1933 a *Haló noviny*. Praha, 1933.

to nepomohlo, tak byla daná tiskovina pozastavena. To je možné vidět v článku z 22.9. *Chtějí zastavit „Rudý večerník“*³⁴, ve kterém je řečeno, že redakce byla informována o jednání zemského úřadu, jenž zvažuje tuto variantu. Postupně v průběhu září a října byly pozastaveny *Škodovák*³⁵ (22. 9.), *Rozsévačka*, *Tvorba*, *Rudý prapor*, *Rudé právo* (2. 10. na 3 měsíce), *Rudý večerník*. Dále došlo k zákazu lokálních komunistických novin, jako byly *Pochodeň*, *Ostravský dělník*, z německého prostředí *Bolschewik*³⁶ či *Die Rote Fahne*, obdobně byly zastaveny všechny na Slovensku vydávané komunistické deníky. Jak je oznamováno v Haló novinách, tak 2. 11. je KSČ bez legálního tisku, protože byla zakázána i *Rudá zář*³⁷. Jedná se pouze o základní výčet těch důležitějších tiskovin, jak je možné vidět z článku, *Kolik časopisů bylo zastaveno?*³⁸. Ten se zabývá otázkou, proč bylo KSČ zastaveno celkem 37 periodických tiskovin, zatímco např. fašistům pouze 3, nacistům 7.

Poslední neoficiální³⁹ legální rudou tiskovinou zůstaly Haló noviny, které mohly po dobu pozastavení Rudého práva překlenout toto období od října 1933 do začátku roku 1934, kdy po uplynutí doby pozastavení Rudé právo bylo znovu vydáváno. KSČ tedy dokázala vyřešit problém s legalitou svých tiskovin nahrazením jinými novinami, které byly oficiálně neutrální, protože byly vydávány nezaměstnanými typografy. To sloužilo jako ochrana před případným zastavením z důvodu přičlenění ke KSČ⁴⁰.

3.3. Částečný sestup do illegality

Ač se po událostech podzimu 1933 mohlo zdát, že po obnovení rudých tiskovin na počátku roku 1934 se KSČ poučila z chyb minulého roku. Opak byl pravdou a už od 14. 2. 1934 bylo Rudé právo, a posléze i Rudý večerník pozastaveny až do 13. 5. 1934⁴¹. Rudé právo bylo obnoveno akorát na to, aby mohlo informovat o volbě prezidenta republiky v roce 1934. Pro tuto příležitost si KSČ připravila letákovou akci: „*Ne Masaryk, ale Lenin!*“, stejné heslo bylo vykřikováno i na samotné volbě prezidenta republiky spolu s heslem: „*Pryč s fašistickou a*

---

³⁴ *Rudé právo*. 1933.

³⁵ NA, f. VSZ Praha 1918-1948, ka. 124, inv. č. 117

³⁶ NA, f. VSZ Praha 1918-1948, ka. 123, inv. č. 117

³⁷ *Haló noviny*. Praha, 1933. Článek: *Komunistická strana bez legálního tisku*

³⁸ *Pochodeň*. 1933.

³⁹ Neoficiální, protože oficiálním vydavatelem *Haló novin* byli nezaměstnaní typografové.

⁴⁰ KÁRNÍK, Zdeněk. 2003. 161 s.

⁴¹ NKC – Úplné zobrazení záznamu. *Databáze Národní knihovny ČR*. [online]. 2. 7. 2015 [cit. 2015-07-02]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/S9HGYDBE2NL58Q7Q2SPXP2LJM7MJMB1YN4F9SLV3D9NIQ47VTM-09355?func=full-set-set&set_number=076199&set_entry=000029&format=999

*sociálfašistickou diktaturou! Ať žije proletářská diktatura!*⁴². Tento incident byl ještě znásoben tím, že volba byla vysílána živě v Československém rozhlasu. To vše mělo za následek zbavení imunity K. Gottwalda, V. Kopeckého, J. Šetky a J. Krosnáře v červnu 1934. Gottwald s Kopeckých stihli uniknout do Moskvy a začali zde pracovat v KI. Do své vlasti se legálně vrátili až v únoru roku 1936⁴³.

Tento výstřelek na volbě prezidenta měl dva výrazné důsledky, jednak v oficiálním stranickém tisku nebylo možno o prezidentské volbě vlastními slovy napsat jediný řádek, celý článek o ni byl cenzurován do posledního slova⁴⁴. Rudé právo tedy muselo informovat skrze články z „nepřátelského měšťáckého tisku“, ty totiž prošly cenzurou. Druhým důsledkem byla policejní razie v ústředí KSČ v Karlíně, a také policejní prohlídky i v místnostech parlamentních klubů⁴⁵.

To vše mělo za následek vcelku absurdní situaci, kdy SSSR se začal obracet do Evropy, protože 9. 6. 1934 byl přijat do Společnosti národů, což fakticky znamenalo uznání tohoto státu na mezinárodní úrovni a částečné vystoupení z izolace. KSČ se podařil pravý opak, již z tak ohrožené pozice se dostala do ještě svízelnější situace, kdy čelní představitelé jsou nuceni odejít buďto do ilegality nebo do SSSR.

V této situaci strana restartovala svůj sebeobranný systém, kdy se držela hesla, že je potřeba udělat vše, co je v mezích zákona, aby strana udržela svoji legalitu. Upřela svůj zrak k jejich stranické tiskové frontě, produktem byly články: *Orgán Živnobanky se znovu ozval a Chystá se zostření zmocňovacího zákona*⁴⁶. Na těchto dvou článcích je vidět, jak vhodně KSČ dokáže používat propagandistické postupy. V prvním článku Národní listy volají po rozpuštění KSČ – lze očekávat zákaz schůzí a pozastavování tisku. Druhý článek pojednává o rozšíření zmocňovacích zákonů na více politických věcí, což pro KSČ znamená další kroky k pravicové diktatuře.

Na druhé straně je otázkou, jak moc lze považovat za účinnou ilegální činnost v situaci, kdy státní zastupitelství je o situaci ve straně informováno pomalu lépe, než exilové vedení v Moskvě. Jak vidět z archivních materiálů policie a státního zastupitelství mělo o

---

⁴² KÁRNÍK, Zdeněk. 2003. 161 s. a *Pochodeň*. 1934. Článek: Četníci ve Dvoře Králové n. Labem vyšetřují, kdo šířil letáky: „Ne Masaryk, ale Lenin!“

⁴³ Tamtéž, 163 s.

⁴⁴ *Rudé právo*. 1934. Článek: *Komunistická demonstrace při volbě prezidenta*

⁴⁵ Tamtéž. Články: *Rozsáhla soudní a policejní opatření v budově ústředí KSČ* a *Policejní prohlídky i v místnostech komunistických parlamentních klubů*.

⁴⁶ *Rudé právo*. 1934.

činnosti užšího vedení dobré informace. Vědělo o tom, že KSČ přebudovává organizaci do faktické poloilegality, kdy Ústřední výbor KSČ byl pozměněn a následně osekán pouze na nejdůležitější osoby, které ho koordinují. Jedná se o situaci z 8. 6. 1934, takže ještě před odchodem K. Gottwalda do Moskvy. Užší vedení mělo tuto podobu K. Gottwald, Rudolf Slánský, Richard Slánský, J. Krosnář a Vetiška (křestní jméno neuvedeno). V případě nutnosti přechodu do ilegality se měli vzdálit ze svého bydliště a skrývat se u spolustraníků⁴⁷. Další důkazy o nepřípravenosti na ilegální práci je možné nalézt v kapitole *Revoluce nebo spolupráce? KSČ a otázka sjednocení levice před VII. kongresem Kominterny* od Vítězslava Sommera⁴⁸. On považuje KSČ v první polovině roku 1934, kdy byla nucena pracovat více ilegálně, za rozvrácenou stranu bez peněz, což bylo způsobeno sektářským charakterem strany samotné. Z toho všeho lze vyvodit, že KSČ, co se týče organizační stránky, nebyla plně připravena na úplnou ilegální činnost v tomto období.

3.4. Období nenaplněných nadějí

Rok 1935 se vyznačoval značným uklidněním situace ve vztahu stát – KSČ. Nastalá situace má dva hlavní důvody. Prvním je vzrůstající nebezpečí v podobě německého iredentismu, který převážil nad nebezpečím ze strany KSČ, takže bezpečnostní složky byly nuceny se zabývat tímto problémem. Navíc SSSR jako spojenec KSČ byl dále, než nacistické Německo jako spojenec SdP. Druhým byla politika lidových front⁴⁹. Ta přivedla KSČ částečně zpět z tmavých vod ilegality. Tento fakt může být dokumentován dohodami po abdikaci TGM, při kterých slíbila, že podpoří volbu E. Beneše proti kandidátovi tzv. „prosincového bloku“⁵⁰. Jako velká shoda okolností byla ve stejné době vyhlášena amnestie na činy spojené s určitými body zákona na ochranu republiku a čelní představitelé KSČ byli očištěni a mohli se vrátit do ČSR⁵¹.

Tento vývoj výrazně byl výrazně ovlivněn absencí užšího vedení, kdy K. Gottwald a další čelní představitelé stále byli v Moskvě. Takže vedení KSČ bylo omezeno na R. Slánského, J. Švermu, A. Zápotockého, S. Budína a O. Synka. Tito představitelé začali vytvářet politiku, která byla více zaměřena státoporně, např. KSČ podpořila státní rozpočet na obranu.

⁴⁷ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 409, inv. č. 145.

⁴⁸ KÁRNÍK, Zdeněk, ed. et al. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003-. Svazek VI. 24 s.

⁴⁹ Taktika spolupráce primárně se socialistickými stranami, později rozšířeno na všechny antifašistické. Bylo to schváleno na VII. sjezdu KI v roce 1936.

⁵⁰ Blok pracovních stran, který nominoval jako protikandidáta Františka Němce.

⁵¹ *Rudé právo*. 1935. Článek: *President Masaryk odstoupil*.

Obdobně jako jednání A. Zápotockého o sloučení odborových centrál se sociálními demokraty. Tento druh spolupráce a návrhů šokoval Exekutivu Kominterny⁵².

Reakce Kominterny byla velmi nekompromisní, Slánský se Švermou byli obviněni z překrucování linie určené VII. sjezdem Kominterny. Museli se podrobit hluboké kritice, která jim zachránila členství ve straně. S. Budín byl vyloučen za špatnou odborovou politiku, zatímco A. Zápotocký byl pokárán, ale zůstal ve straně. Na příštím sjezdu KSČ byla přijata za své teze o lidové frontě, avšak ve správném směřování, tedy nepodporovat návrhy buržoazních vlád⁵³.

3.5. Roky 1936 a 1937 – „nepřátelé na všech frontách“

Události let 1936 a 1937 jsou v dějinách KSČ a obecně KI formovány několika souběžně se vyskytujícími faktory. Prvním je dále probíhající taktika lidových front. Další významným faktorem byly tzv. „Moskevské procesy“, které výrazným způsobem utvářely vnitřní tlak na jednotlivé komunistické strany, aby se vyrovnaly s tímto „vnitřním nepřítelem“. Tímto nepřítelem byl samozřejmě trockismus. Posledním faktorem byla Španělská občanská válka. Ta znamenala výraznou výzvu pro komunistické hnutí. Právě dvěma posledními faktory se bude zabývat tato podkapitola mé práce.

3.5.1. „Boj proti vnitřnímu nepříteli“

Moskevské procesy probíhaly v Moskvě a jednalo se o čistky mezi tzv. „starými bolševiky“⁵⁴. Často se jednalo i o velmi populární představitele, avšak neměli štěstí v tom bodě, že Stalin byl nevypočitatelným a částečně i paranoidním. Fakticky se stali obětí své vlastní volby v situaci, kdy si ještě mohli vybrat, koho upřednostní, jestli Stalina či Trockého. Velkou ironií je, že právě při tzv. Moskevských procesech, byli souzeni právě za údajnou spolupráci s Trockým.

I v satelitních stranách začal tento proces rezonovat a členové jednotlivých komunistických stran museli přísahat na oprávněnost těchto procesů, v KSČ tomu nebylo jinak. Rudý tisk také začal okamžitě informovat o tomto procesu, byla zahájena tisková kampaň. Během ní byly v rudých tiskovinách odhalovány různá senzační a konspirační spojení mezi „trockisty a frankistickými fašistickými organizacemi, zároveň byli trockisté také

---

⁵² KÁRNÍK, Zdeněk. 2002, 571 s.

⁵³ KÁRNÍK, Zdeněk. 2003, 90 – 92 s.

⁵⁴ Jednalo se o lidi, kteří působili v různých funkcích již od VŘSR a byli často činní již v ilegalitě za carského režimu.

spojování v různých člancích s Gestapem a dalšími nacistickými organizacemi⁵⁵. Všechny tyto články měly zkompromitovat trockisty a obhájit sovětský (Stalinův) postup v jejich případech. Podobný účel měly i články s tematikou jejich činnosti v minulosti, zejména za VŘSR⁵⁶. Zde je velmi zajímavé sledovat, jak se změnila pozice Zinověva během pouhých 3 let, jelikož ještě v roce 1933 vycházely v *Tvorbě* články, kde spolu s Leninem vystupoval jako hlavní postava v kladném směru uvažování⁵⁷. Druhým zajímavým faktem je, jak tyto procesy rezonovaly ve společnosti, kdy je i komunistická veřejnost je ochotna posílat do Rudého práva dopisy, které tyto procesy schvalují⁵⁸. Samozřejmě může se jednat o podvrh, avšak nabízí se zlověstná paralela s procesem s Miladou Horákovou, kdy byla také použita podobná taktika zapojení veřejnosti do tohoto procesu.

Toto vše samozřejmě nemohlo nechat klidnými určité jedince i komunistického přesvědčení, kteří v tom viděli pouze krvavý teror Stalina proti leninistům. Jedná se zejména o kritiku J. Guttmanna a Závaře Kalandry. Problém vidí zejména v likvidaci dědictví Lenina a tím dochází i k likvidaci typické komunistické strany. Nazývají to dokonce atentátem na věc světové revoluce⁵⁹.

3.5.2. „Boj světového proletariátu proti fašismu“

Španělská občanská válka, která se odehrávala mezi roky 1936 a 1939, se stala velkou výzvou pro Kominternu, zejména z důvodu, že KSŠ byla součástí vládní koalice, proti které povstali konzervativní kruhy, zejména katolické a armádní. Jedná se totiž o významný milník ve vztahu mezi dvěma dominantními nedemokratickými ideologiemi, které ve třicátých letech nabíraly na síle, tedy mezi komunismem a fašismem (nacismem). Z tohoto důvodu měl tento konflikt minimálně dva rozměry, prvním byl ideologický boj proti fašismu a druhým byla možnost sbírat zkušenosti s bojovými podmínkami v rámci Interbrigád⁶⁰. Tyto zkušenosti by případně mohly posloužit v domácím boji proti fašismu. Faktický vstup československých státních příslušníků do Interbrigád byla ilegální, avšak v ČSR byl tolerován, takže se dá považovat za fakticky semilegální způsob práce.

---

⁵⁵ *Rudé právo*. 1936. Články: *Pracující odpovídají obhájčům trockistických vrahů*, „*Hájením trockistů pomáháte fašismu*“ nebo *Nové důkazy o spojení trockistů s Gestapem*.

⁵⁶ *Rudé právo*. 1936. Článek: *Zinověv a Kameněv v říjnu 1917*.

⁵⁷ *Tvorba*. 1933. Článek: *Lenin v ilegalitě*

⁵⁸ *Rudé právo*. 1936. Článek: *Pracující odpovídají obhájčům trockistických vrahů*.

⁵⁹ MERVART, Jan a MUSILOVÁ, Dana. 2006. 50 – 51 s.

⁶⁰ Mezinárodní dobrovolnické jednotky, které bojovaly na straně republikánů.

To lze dosvědčit i situací, kdy z ČSR vyjelo do Španělska bojovat přibližně 1500 dobrovolníků⁶¹. Oproti tomu evidovaných případů trestního stíhání za verbování do Interbrigád je fakticky minimum⁶². Také je nutné poznamenat, že Československo sloužilo jako centrála pro cestu do Španělska i pro lidi z celé střední Evropy, protože KSČ byla jediná zcela legální komunistická strana v této oblasti. Nutně tedy dostala na starost i tuto činnost⁶³. O činnosti KSČ informuje i Rudé právo v článku *Soudr. Mlejnek 5 týdnů ve vězení*, kde informuje o zatčení člena strany za verbováním, avšak odmítají, že by se KSČ nějak podílela na této činnosti⁶⁴. Fakticky tak říkají, že až ho propustí z vězení, tak víte, u koho se můžete přihlásit pro dobrovolnickou činnost ve Španělsku.

3.6. KSČ a soumrak československé demokracie

Boje ve Španělsku a Moskevské procesy nebyly jediné dvě věci, které KSČ musela řešit v těchto letech řešit. Stále zde existovalo nebezpečí ze strany nacistického Německa, a to i v podobě iredentistických skupin uvnitř Československa. Toto nebezpečí si KSČ samozřejmě uvědomovala, takže i v zájmu své vlastní prezentace se KSČ obrátila na patriotickou notu, kdy se snažila navodit pocit, že vždy se snažila bránit demokratické uspořádání státu. To je možné vidět i z různých článků na toto téma v Rudém právu, např. *Nedáme si rozbít republiku!*⁶⁵. Jedná se o přepis z jednání Poslanecké sněmovny, na kterém K. Gottwald pronesl proslov, ve kterém se postavil za obranu republiky a všechny spojence ČSR. Návrh odmítnout vydírání ze strany Německa a účinně se případně bránit v situaci agrese.

Samozřejmě blíže byla KSČ přilnuta k SSSR, takže můžeme nalézt i článek *Kudy k nám sovětská pomoc*⁶⁶, kde se pojednává o nejkratších cestách, jak se k nám mohou dostat sovětští spojenci. Právě víra v pomoc SSSR byla ještě zvýrazněna proslovem M. Litvinova v Ženevě na zasedání Společnosti národů. Pronesl, že SSSR je ochotna vojensky pomoci ČSR za splnění jedné z těchto podmínek⁶⁷:

---

⁶¹ Ken Bradley, Mike Chappell. *The International Brigades in Spain 1936 – 39*. London. 1994 7 s.

⁶² NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 69, inv. č. 110. Tento případ může sloužit jako příklad toho, jak pracovala KSČ při náboru dobrovolníků. Jedná se o případy dělníků, zejména z průmyslových oblastí, kteří skrze kontakty Sekretariátu KSČ dokázali dostat do Španělska a tam se zapojit do Interbrigád. V podezření z organizace byl právě kladenský krajský tajemník A. Navrátil. KSČ dokonce přispívala na pořízení si pasu těm, kdo měli zájem odjet do Španělska. Veškeré záležitosti spojené s úřednickým zařizováním byly řízeny KSČ.

⁶³ SUDA, Zdeněk. *Zealots and Rebels: a history of the Communist Party of Czechoslovakia*. 1980. 148 s.

⁶⁴ *Rudé právo*. 1936.

⁶⁵ *Rudé právo*. 1933.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ SUDA, Zdeněk. 1980. 154 – 156 s.

1. Případná německá agrese bude projednána v Radě nebo Shromáždění Společnosti národů a Německo bude prohlášeno za agresora, nebo
2. vina Německa bude projednána bez žádné výsledné akce.

Toto vše ukázalo SSSR a KSČ v úplně jiném světle, než západní spojení. Tím byla samozřejmě poničena i reputace všech stran a lidí, které stáli v čele první republiky. To na jedné straně vedlo ke krátkodobému vzestupu konzervativních elit, které chtěly vládnout více autoritářsky, tak vznikla krátká, ale velmi výrazná etapa známá jako druhá republika. Na druhé straně vidí Zdeněk Suda jeden ze základních kamenů poválečného úspěchu KSČ, jelikož dokázala lidi přesvědčit o tom, že to jediná myslela upřímně se snahou o záchranu ČSR při Mnichovské krizi⁶⁸.

3.7. Druhá republika

Všechny tyto články vycházejí v situaci, kdy KSČ v létě a na podzim 1938 musí čelit stejné krizi jako celá republika. Zvyšující se tlak mezinárodního prostředí, kdy se ČSR stane obětí mezinárodního obchodu pro mír, který stejně nebude trvat příliš dlouho. Následky Mnichovského diktátu pro ČSR i KSČ jsou zdrcující. ČSR je okleštěna o rozsáhlá území s německými, polskými a maďarskými menšinami, které zde však tvoří většinu. Je nastolena tzv. druhá republika, jež v postupných krocích ztrácí pověst demokratického ostrůvku ve střední Evropě. Jedním z prvních kroků, který pravicová vláda druhé republiky provede je pozastavení činnosti KSČ, což se stalo 20. 10. 1938, ve stejný den bylo zastaveno vydávání všech komunistických tiskovin. Oficiálně byla strana rozpuštěna 27. 12. 1938⁶⁹. V této situaci je KSČ nucena natrvalo používat ilegální prostředky, jelikož její legální činnost není již dále možná. Přesto KSČ nelze upřít snahy o zapojení do všech možných legálních procesů, což lze dokumentovat snahou o zapojení do Národní strany práce či činností v Národním hnutí pracující mládeže, obě tyto činnosti byly však i představiteli dalších levicových stran vnímány jako frakční činnost⁷⁰.

---

⁶⁸ SUDA, Zdeněk. 1980. 156 s.

⁶⁹ KÁRNÍK, Zdeněk, ed. et al. 2003 - , Svazek IV. Kapitola *Mnichovská politika KSČ a její reflexe v Komunterně*, 58 – 59 s.

⁷⁰ Tamtéž. 62 – 64 s.

4. Semilegální způsob prezentace ilegální práce a zacílení na vhodné skupiny osob

Tato část práce se již bude zabývat samotnou analýzou semilegálních metod, které potencionálně mohla KSČ používat. První část bude věnována teoretickému představení možných způsobů práce. K tomu budou použity novinové články z legálního rudého tisku, ve kterých jsou uvedeny metody práce ilegálních zahraničních komunistických stran. Tyto zprávy na jednu stranu mohly velmi podrobně popisovat a vyprávět způsoby práce ilegálních komunistických stran, jež mohly volně vycházet v legálním komunistickém tisku. Jednalo se fakticky o jedinou možnost, jak přívržence informovat o podvratné činnosti komunistických stran v zahraničí, která mohla být posléze účinně uplatněna v domácím prostředí.

Tento teoretický přehled způsobů práce v ilegalitě bude poté ve druhé části porovnán se články a archiváliemi zabývajícími se právě domácí ilegální činnosti během první republiky.

4.1. Zásady práce v ilegalitě

Předtím, než se plně začnu zabývat otázkou metod ilegální činnosti, tak je nutné nejdříve se podívat na zásady, které se musí dodržovat pro zachování anonymity, ale také pro svoji bezpečnost. Jedinci pracující v ilegalitě jsou nutně ohroženi zatčením a případným potrestáním za svoji činnost. Za jeden z nejlepších příkladů považuji článek *Komunistická mládež Německa v boji proti fašismu*⁷¹. V tomto článku jsou velmi komplexně popsány zásady práce v ilegalitě, jestliže vyberu jen ty nejdůležitější zásady:

1. Nescházet se nikdy vícekrát na jednom místě.
2. Při každé schůzce se nečeká déle než 10 minut, posléze existuje riziko prozrazení této schůze.
3. Nikdy nebrat na schůzi nikoho nezvaného, možné navrhnout jeho návrhy na dané schůzi a pozvat ho případně na další.
4. Naučit se vystupovat s jistotou a včas změnit téma, když je to potřeba.
5. Zachovat klid v situacích, jako jsou domovní prohlídky a podobné.

---

⁷¹ *Rudý prapor*. 1933.

6. Držet se pouze pokynů oficiálního vedení, nepodléhat falešným místním heslům. Tyto hesla mohou sloužit pouze jako volavka na nalákání členů v ilegalitě.
7. Nemluvit na veřejnosti a nahlas o záležitostech strany a její ilegální práce. Nejdříve zjistit, s kým mluvíš, až poté ho o něčem informovat.
8. Být opatrný při telefonních i poštovních spojeních skrze oficiální kanály.
9. Nenosit žádné papíry a legitimaci, která by mohla posloužit k poznání příslušnosti ke straně či jiné revoluční organizaci.
10. Uchovávat adresy a stranický materiál pouze po nezbytně nutnou dobu.
11. Veškeré kompromitující materiály spálit, nikdy nevyhazovat do koše!
12. Nikdy nezůstávat jako překážka dopravy, která by zbytečně vážala příliš mnoho pozornosti.

Ačkoliv tento článek byl primárně určen pro mládež, tak by klidně mohl posloužit jako návod pro zásady ilegální činnosti pro všechny, kdo tak chtějí konat. Někomu by mohl tento seznam pravidel připadat příliš přehnaný, avšak práce v ilegalitě přináší mnoho úskalí a zatčením by rozhodně nedošlo ke zvýšení efektivity ilegální práce strany.

4.2. První kroky směrem k semilegální práci

První znatelné znaky změny metod musí nutně přicházet s bolševizací strany. S tím souvisí také otázka výstavby bolševizovaného aparátu strany, ve kterém se bude lépe provádět tato práce. Nutno dodržovat leninské organizační postupy, tedy demokratický centralismus⁷², k němu fakticky odkazuje i šestý bod z článku zmíněného v předchozí podkapitole⁷³. Zejména v situaci, kdy se strana nacházela ve znatelném poklesu, co se týče členské základny, což mělo fatální vliv na organizaci práce uvnitř strany. Právě organizaci stranické práce velmi kritizovala KI⁷⁴.

---

⁷² NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1921-1945, Praha, ka. 5, inv. č. 6.

⁷³ Držet se pouze pokynů oficiálního vedení, nepodléhat falešným místním heslům.

⁷⁴ NA, f. KSČ - Ústřední výbor 1921-1945, Praha, ka. 5, inv. č. 6.

Tato kritika se mimo jiné zabývá otázkou špatné organizace stávek, ale také KI poukazuje na to, že strana by se měla lépe naučit pracovat se všemi legálními i ilegální způsoby stranické práce⁷⁵. Nutnost ilegální práce ve stranách potenciálně ohrožených zákazem byla zdůrazňována již od 10. pléna Exekutivy KI, které se konalo 1. července 1929, kde je řečeno⁷⁶:

„... pro tyto strany bezpodmínečné a okamžitě zažít konat všechny nutné politické a organizační opatření tak, aby masový boj mohl být spuštěn všemi možnými prostředky proti této hrozbě, k zajištění pokračování a i rozšíření masové aktivity komunistické strany také v podzemí, a po celý čas kombinovat ilegální s legálními metodami práce.“

Zde je možné vidět, že počáteční vliv KI na řízení stranické práce po bolševizaci je velký. Samozřejmě se nevyhýbá ani otázek ilegálních metod. Tímto byl také nastaven standard, podle kterého KSČ fungovala až do jejich osudových dnů v období druhé republiky.

4.3. Teoretické vymezení ilegálních metod podle mezinárodních vzorů

Jedním z hlavních úkolů byla příprava členstva na provádění těchto ilegálních aktivit. Tady je možné rozlišit dva přístupy: „soft“ a „hard“ metody. Mezi „soft“ metody lze zařadit všechny metody, u kterých nedochází k fyzickému napadení nějaké osoby či ničení majetku. „Hard“ metody jsou právě takové, kde již je užito násilí k prosazení svého cíle. V obou případech se KSČ mohla velmi dobře inspirovat zejména podzemní prací KSN, ale i jiných méně rozvinutých komunistických stran jako byly kubánská či bulharská.

Druhou zásadní věcí jsou cílové skupiny, na které určité články míří. Tomuto aspektu bude věnována druhá část teoretického vymezení metod.

4.3.1. „Soft“ metody

Jednou z metod, o které mohlo být uvažováno, byly tzv. **„bleskové akce“**. Při této metodě mohla být svolána demonstrace, kde byly rozdány ilegální letáky, zdi popsány ilegálními slogany či vyvěšeny rudé prapory⁷⁷. Jak účelně vytvářet nápisy na zdech je popsáno ve článku

---

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ DEGRAS, Jane, ed. *The Communist International 1919-1943: documents: three volumes*. New impr. London: Frank Cass & Co., 1971. 3 sv. 50 s.

⁷⁷ *Rudé právo*. 1933. Článek: *Bleskové akce*

*Německý beefsteak*⁷⁸, vyřezat hesla do linolea, které je připnuté ke dnu kufru, a posléze namočit do barvy a již pouze obtiskovat na chodník či zeď.

Jinou metodou byla **infiltrace továren a nepřátelských organizací revolučními politickými myšlenkami**. Ve všech těchto organizacích je možné vytvářet komunistické buňky, v nichž by bylo možné šířit ilegální komunistický tisk⁷⁹. Jako příklad může posloužit i článek *Jak ruští bolševici ilegálně pracovali*⁸⁰, ten se zabývá ilegální prací během revoluce v roce 1905 a popisuje příběh utečence z vyhnanství, který se snaží uplatnit a zároveň nalézt nějakou práci, kde by mohl začít využívat získaných revolučních vědomostí. Je odhalen a nucen opustit toto místo, a jít si hledat práci někam jinam.

Významnou úlohu musí mít také **šíření letáků**: *Zátopa komunistických letáků*, *Letecká policie proti komunistům* či *Největší závod Berlína zaplaven letáky*⁸¹, toto je pouze výběr několika novinových článků, jež vyšly v průběhu roku v Rudém právu a v jiných komunistických novinách. Z toho se dá usuzovat, že se jedná o jednu z neúčinnějších, ale také po stránce provedení nejjednodušších možných ilegálních aktivit. Vhodnost je také možné posoudit podle rozšíření těchto metod do jiných zemí, kde je komunistická strana ilegální. V případě ilegálních letáků můžeme vidět jejich užití i v Bulharsku, Rakousku či Maďarsku.

Vydávání ilegálních novin a rozšíření ilegálních tiskáren je další možností, jak pracovat v ilegalitě. *Jak KSN vydává své ilegální listy*, *Generální razzie v Mnichově* či *Komunistické tiskárny v Německu pracují*⁸², tyto typy článku mohli čtenáře informovat o činnosti podzemních tiskáren. V přívržencích strany to tedy mohlo vzbuzovat dojem neutuchajícího boje proti nacismu, a zároveň v případě potencionální ilegality KSČ nastolovat vědomí toho, že i KSČ v co nejkratší době začne vydávat ilegální tiskoviny. V článku *Z práce a bojů ilegální KSN* je velmi dobře popsán význam ilegálního tisku, kdy ho *Rudý prapor* považuje za těžiště veškeré ilegální činnosti, bez kterého by tato práce nebyla možná. Zároveň zkušenosti s vydáváním mohou pomáhat rozvíjet ilegální síť i pro jiné strany, které nemají tak rozsáhlé zkušenosti. Což svým způsobem může být i model, jak lákat příslušníky

---

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž. Článek: *Revoluční Německo v podzemí a Rudý prapor. 1933*. Článek: *Komunisté v čele boje proti fašistické diktatuře*

⁸⁰ *Pochodeň*. 1933.

⁸¹ *Rudé právo*. 1933.

⁸² Tamtéž.

jiných stran do komunistické strany. Tuto metodu je možné vidět i v dalších zemích, např. v Rakousku, kde vychází ilegální Rote Fahne⁸³.

Další metodou je **pašování zakázané literatury** a jiných **reprodukovatelných záznamů** do země. Ve člancích *Jak se pašuje do Německa literatura*⁸⁴ (ukrytí Hnědé knihy o požáru Říšského sněmu pod hlavičkou Goetheova díla), *Německý beefsteak*⁸⁵ (protifašistické sdělení nahrané na gramofonové desce se začátkem s nacistickými pochody) lze nalézt popis, jak se do země tato literatura a zvukové záznamy mohou dostávat.

Nesmí být také podceňován význam **demonstrací**. Ty mohou sloužit jako ukázka toho, že strana je stále činná, i když je v ilegalitě. Jak je vidět v článku *Komunistické demonstrace na různých místech Berlína*⁸⁶, protože i počty dodávají ilegální straně sílu pokračovat v další práci. Na druhé straně je to prospěšné i pro lidi v nacistickém Německu, jelikož mohou vidět, že v zemi existuje opozice proti režimu, který sice nejsou ochotni podporovat, ale ze strachu nic proti němu nekonají.

Tvorba **distribučních center** jako jsou knihkupectví, ve kterých by byla případně k dostání komunistická literatura a sloužily by i jako **konspirační místa setkání**, viz *Shon za komunistickou literaturou v Polsku*⁸⁷.

Další variantou je **využívání radiopřijímačů a radioaparátů**, například pro poslech Moskvy, jak se píše ve článku, *Halo, zde mluví Moskva* (návod na sestavení radiopřijímače) nebo rovnou používat radioaparát pro zpravodajskou činnost, jak je v některých člancích také popisováno⁸⁸. Bylo možné poslouchat ilegální vysílání z Německa⁸⁹. To bylo možné samozřejmě poslouchat i v Německu. Právě poslech zahraničního rozhlasu se mohl stát v době ilegality jedním z možných způsobů získávání informací, které mohly být posléze použity pro ilegální činnost. Podobným způsobem je také možné poslouchat ilegální stanici KSI. Tato ilegální činnost však vyžaduje větší dávku odvahy, protože se jedná o něco, co mohlo být tvrdě stíháno. Možné následky poslechu ilegální zahraniční stanice jsou představeny ve článku *Šest let káznice za poslouchání Moskvy*⁹⁰, kdy jsou lidé v Německu odsouzeni za poslech moskevské radiostanice, což je v Německu ilegální. Toto vysílání totiž

---

⁸³ *Rudé právo*. 1933.

⁸⁴ *Haló noviny*. Praha, 1933.

⁸⁵ *Rudé právo*. 1933.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ *Rudé právo*. 1929.

⁸⁸ *Rudé právo*. 1933. Článek: Tajná centrála komunistů.

⁸⁹ *Rudé právo*. 1937. Článek: *Tajná vysílačka je dobře slyšet v Brně, Souboj na radiových vlnách nebo Posloucháme na vlně 29.8.*

⁹⁰ *Rudé právo*. 1938.

sloužilo k nabourávání informačního monopolu nacismu. Takto docházelo k prosakování jim nepřátelské ideologie, která mohla ohrozit jejich pozici.

4.3.2. „Hard“ metody

Prvním způsobem, jenž sem lze zařadit, je **okupační stávka**, kdy dělníci násilně obsadí závody, kde pracují. To je možné odůvodnit ve dvou rovinách, buďto jako následek hospodářské deprivace dělnictva⁹¹. Nebo to lze chápat jako politický akt, při kterém se dělníci bouří proti postojům jejich vlády, jak je vidět v článku *Italští dělníci spálili letadla určená pro Franca*.⁹² Při tomto druhém aktu byl zničen vojenský materiál určený pro Franca antifašistickými dělníky.

Dále je možné **shromažďovat zbraně, munici či výbušniny**, které později mohou být použity k nějakému protistátnímu činu. K výbušnínám mají přístup zejména dělníci, kteří pracují v lomech nebo jinde, kde se používají⁹³.

Dalším způsobem by mohl být **ozbrojený útok na představitele oficiálního režimu** i za cenu odsouzení, jak je to popisováno ve člancích *6 komunistů odsouzeno na 34 roků*⁹⁴ či *KSN stupňuje svoji agitační činnost*⁹⁵. Jedná se o ozbrojené útoky na příslušníky SA a v jednom případě dokonce byl uspořádán přepad na dům úderníků v Iserlohnu. Obdobně v článku *K atentátu na rumunského ministra Vajdu Voevodu*⁹⁶, který se zabývá atentátem na něho údajně spáchaný rumunskými komunisty, ačkoliv Rudé právo to považuje za fámou, která má sloužit pouze jako záminka k další perzekuci KSRu. Přesto se Rudé právo tento atentát nijak neodsuzuje. Tento článek by mohl klidně u některých lidí vyzývat v případě nutnosti k politickým atentátům.

Partyzánská činnost je dalším možným způsobem ilegální práce. Článek *Španělští partyzáni*⁹⁷ jsou popisovány možné způsoby partyzánského boje, který lze využít v týlu nepřítele. Jedná se zejména o způsoby, kdy jsou přerušovány zásobovací trasy nepřátel, v tomto případě frankistů. Mohou být odstřelovány mosty, rozebírány koleje či napadány konvoje s nepřátelskými bojovníky.

---

⁹¹ Rudé právo. 1933. Článek: *Vysazení dělníci obsazují polské závody*.

⁹² Rudé právo. 1936. Článek: *Italští dělníci spálili letadla určená pro Franca*.

⁹³ Rudé právo. 1933. Články: *Dělnictvo brání se hitlerovskému teroru a Komunistické podzemí v Německu*

⁹⁴ *Haló noviny*. Praha, 1933.

⁹⁵ Rudé právo. 1933.

⁹⁶ Rudé právo. 1929.

⁹⁷ Rudé právo. 1937.

Poslední a nejradikálnější možností, která se nabízí, je **ozbrojené povstání**. Zde by KŠČ mohla využít dvou vzorů, které by se z tisku nabízely jako prvoplánové. Jedná se o sérii článků popisující nezdařenou komunistickou revoluci v Bulharsku. V situaci, kdy se KSB dostala z legální pozice do ilegality a hrozilo zatýkání členů strany, tak se na ilegálních schůzích rozhodla pro ozbrojené rolnické povstání. V důsledku oportunismu některých vůdců se povstání nezdařilo, proto je nutná lepší připravenost na něj. To znamená, že proletářské řešení je možné pouze skrze komunistickou stranu, přičemž je vyzdvihována úloha silné osobnosti v čele, zde je to G. Dimitrov⁹⁸. Druhou příležitostí je obdobně pojatá série článků o revoluci na Kubě. Rudý tisk vyzdvihuje úlohu KSK při obraně rolnictva a dělnictva, dokonce píše, že v některých oblastech strana získala i revoluční legalitu. Dochází zde k zakládání sovětu v Santiago de Cuba a obsazování továren. V důsledku všech těchto kroků roste vliv KSK na armádu a dělnictvo. Nakonec je však povstání potlačeno armádou pod vedením Batisty⁹⁹. Oba tyto případy popisují povstání, které je možné uskutečnit za velmi specifických okolností, které musí nutně vycházet z vnitřní situace každého státu. Zároveň poukazují na nutnost dobré kooperace s obyvatelstvem dané oblasti či země, aby mohlo být ozbrojené povstání úspěšné.

4.3.3. Specifické metody ilegální činnosti

Vždy není možné zařadit ilegální činnosti do dvou výše zmíněných kategorií. Sem lze zařadit způsoby **komunikace ve vězení**, tedy v případě, kdy se situace vyvine tak, že určití členové ilegální skupiny skončí ve vězení. Jedná se o ukázkou z románu *Ve fašistické mučírně*¹⁰⁰, kde se popisuje komunikace ťukáním. Vězeň si musí představit před sebou abecedu, která má v Německu 25 písmen, takže na každý řádek přijde 5 písmen. Vznikne tedy tabulka 5x5, kdy při správné kombinaci ťukání se lze účinně dorozumívat. Každé písmeno má svoji vlastní kombinaci podle počtu ťukání. Takto se dá jednoduše dorozumívat skrze zdi za předpokladu vědomí toho, že ve stejném vězení se nachází i další členové, kteří jsou také ze stejné ilegální organizace.

Zajímavým faktem je částečná změna orientace ke konci první republiky, kdy částečně i proti předchozímu přehledu zásad, byla rozšířena i o možnou spolupráci s dalšími antifašistickými stranami a organizace. Je to možné vnímat jako odraz lidové fronty na nižší

⁹⁸ Tamtéž. Série článků *Bulharská revoluce v třiadvacátém roce*.

⁹⁹ *Rudé právo*. 1933. Série článků *KS Kuby v čele bojujícího proletariátu, Komunistická strana na kubánské scéně a První sověť na Kubě*.

¹⁰⁰ *Rudé právo*. 1935.

úrovni. Zejména se jedná o články *7 katolických děvčat vysvobozeno z rukou Gestapa a Berlínský proces s katolíky*¹⁰¹ (pomoc katolíků s útekem komunistických představitelů do Nizozemí). Zajímavý je zejména první článek popisující rozdávání encyklik o stavu katolické církve v Německu. To z důvodu, že tento článek neobsahuje jedinou zmínku o činnosti komunistů v rámci tohoto případu, přesto vyšel v Rudém právu jako příklad možné propagace antifašistického odboje.

4.4. Cílové skupiny semilegální propagandy

V předchozí podkapitole jsem se věnoval teoreticky možným metodám, které by potencionálně přístupné pro ilegální činnost. To je však pouze jedna strana mince. Druhou tvoří lidé, kteří by měli tyto metody v praxi vykonávat. Z tohoto důvodu se semilegální propaganda musela zacílit i na oslovení těchto osob. K tomu měly hlavně sloužit články, které ukazují jejich činnosti v zahraničních ilegálních stranách.

Primární skupinou, na kterou rudá propaganda cílila, byli **dělníci**. To vychází již z jejich poslání, tedy reprezentace dělnického proletariátu. Oni jsou tedy obecným cílem komunistické propagandy.

Ženy, tato skupina byla oslovována a zobrazována primárně ve dvou rovinách. Na jedné straně se jedná o oběti (*Jak nám zavraždili tatínka, Dělníci se vzpírají hákovému kříži či Jménem proletářských matek Rakouska*¹⁰²). Všechny tyto články je možné nalézt v *Rozséváčce*, což byl komunistický týdeník zaměřený přímo na ženy. Ve všech těchto článcích jsou ženy zobrazovány jako oběti autoritářské zvěle, kdy oni musí držet chod domácnosti, zatímco jejich mužové jsou zatýkáni nebo rovnou popraveni. Tento druh článků měl také vyvolávat ve čtenářích mezinárodní solidaritu, např. odvoz dětí do Československa jako způsob jejich záchrany. Druhým zaměřením jsou ženy – bojovnice, jež hrdinně brání republiku. Hlavní hrdinkou v těchto článcích je Dolores Ibarruri, jinak známá jako Passionaria. Jednalo se o významnou představitelku KSŠ, která byla známa především svým rozhlasovým vysíláním. Podobně jako vzor jsou uváděny i členky dobrovolnických milic, které bojují přímo na frontách¹⁰³.

Další výrazně oslovovanou skupinou byla **mládež**. Ta měla velmi významnou zásluhu na odbojové činnosti v nacistickém Německu, takže mohla sloužit i jako vzor pro české

¹⁰¹ *Rudé právo*. 1937.

¹⁰² *Rozséváčka*. Praha: Josef Haken, 1933 - 1934.

¹⁰³ *Rozséváčka*. 1936. Série článků pod hlavičkou *Passionaria*.

komsomolce. Navíc, když vezmeme v úvahu, že Komsomol byl zakázán na začátku roku 1933, tak se přímo tato možnost ilegální práce nabízí, avšak jak je možné vidět, tak metody pro mládež byly ukazovány již od roku 1929, např. *6 let vězení pro komunistickou propagandu* nebo *Komunistická mládež Německa v boji proti fašismu*¹⁰⁴. Tyto články popisují, jak se komsomolci zapojují do ilegální činnosti, šíří letáky, vydávání ilegálních závodních časopisů či pořádání demonstrací. Zároveň je však vyvolána snaha, aby byl obnoven legální status komunistické mládeže, takže byla založena Sekce mládeže při KSČ, fakticky pro lepší legální krytí se jednalo o součást KSČ. Tato snaha však byla komplikována úřady, které se snažily zabránit vzniku takovéto organizace. Začlenění pod KSČ Sekci však zajistilo dostatečnou ochranu před rozpuštěním, takže mohla pokračovat v oficiální činnosti¹⁰⁵. Přesto i v tomto období lze nalézt návody, jak konspirativně pracovat v ilegalitě.

Poslední partikulární skupinou v hledáčku KSČ byli **vojáci**. V ČSR byla armáda apolitická, vojáci se nemohli účastnit aktivně, ani pasivně voleb. To mělo za následek, že agitaci mezi vojáky rozhodně nelze chápat jako nějaký předvolební trik, jak nalákat voliče z řad vojska. Nabízejí se pouze dvě další varianty, jednak vojenská špionáž pro SSSR anebo agitace pro účel podpory ozbrojeného povstání proti státu. Prakticky se v tiskovinách vyskytovaly články, jak z domácího prostředí, tak zahraničního. Do první kategorie patří, např. článek *Komunistické hnutí v armádě Peru* (odhalení komunistického hnutí v armádě)¹⁰⁶. Ke druhé kategorii je možné přiřadit zejména články z prostředí Balkánu, kde měl komunismus ve vojsku určitou podporu. *Zachraňte 150 bulharských vojáků, Také v řeckém vojsku komuniste*¹⁰⁷ či *5 rozsudků smrti v Bulharsku*¹⁰⁸, tyto články odkazují na těžký osud vojáků, kteří jsou odhaleni jako přívrženci komunismu a podle toho souzeni. Jedná se o články spojující mezinárodní solidaritu s vědomím toho, že v jiných státech, navíc nedemokratických, se nachází určité množství vojáků, kteří jsou ochotni za svoje přesvědčení položit život.

Analýza těchto článků nám ukazuje, že je zde účelově pokryta široká škála lidí, od dělníků a dělnic, přes studenty, až po vojáky. Tito lidé by měli tvořit základní jednotky případné ilegální

¹⁰⁴ *Rudé právo*. 1929. a *Rudý praporek*. 1933.

¹⁰⁵ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52, inv. č. 107. Jedná se o případ z Jaroměře, kde zemský úřad pokoušel rozpustit takto založenou buňku, avšak státní zastupitelství to rozporovalo a buňka mohla dále legálně fungovat.

¹⁰⁶ *Rudé právo*. 1929.

¹⁰⁷ *Pochodeň*. 1934.

¹⁰⁸ *Rudé právo*. 1933.

činnosti a každý by plnil úkoly ve svém sociálním okruhu, do kterého by spadal daný člověk. Zároveň jsou těmto jednotlivcům fakticky nabízeny možné způsoby práce, které by případně mohli vykonávat při případné ilegální práci strany. V případě ilegální práce v první republice se spíše nabízejí soft metody. Hard metody je možné používat v situaci, kdy již není, co ztratit. To je v situaci, kdy je strana jako celek v ilegalitě, takže již nehrozí postih v podobě zákazu dané strany. Tady hrozí případné postihy pouze jednotlivcům, kteří vykonali daný akt.

5. Analýza způsobů ilegální práce KSČ v ČSR

Tato kapitola bude věnována analýze ilegálních způsobů práce KSČ v rámci první republiky. Jedná se o pokračování analýzy z předchozí kapitoly, kdy tato kapitola bude věnována porovnání seznamu potencionálních metod z minulé kapitoly s archiváliemi z VSZ, které jsou uloženy v Národním archivu. Druhým zdrojem pro komparaci jsou novinové články z legálního rudého tisku, které prošly cenzurou, a je v nich informováno o ilegální činnosti KSČ.

Bude také zohledněna cílová skupina nebo zacílení na určitou specifickou skupinu, která tuto činnost vykonává nebo je jí ovlivňována. To bude sloužit určení toho, jaké skupiny a v jakém množství využívají těchto metod.

5.1. „Soft“ metody

První ilegální metodou, kterou by mohla KSČ používat, jsou **bleskové akce**. Tyto akce je možné vykonávat, protože se jedná o lehce organizovatelné a spontánní akce. I KSČ tento typ akce provozovala, jak je možné vidět z případu Františka Nováka¹⁰⁹, který se skupinou komunistů dne 23. 9. 1934 v Hradci Králové vyrazil v noci popisovat zdi ve městě protistánými hesly¹¹⁰. Dále byly také po městě rozházeny ilegální letáky¹¹¹. Věk všech vykonavatelů se pohyboval okolo 20 let¹¹².

Infiltrace továren a nepřátelských organizací je druhou možností. Tato možnost je určena pro situace, kdy strana již nemá legální možnosti. KSČ to používala až v období druhé republiky, kdy se snažila uchytit v situaci omezujícího se pluralismu v některých organizacích. Snahou bylo vstoupit do Národní strany práce, ale i do Strany národní jednoty, aby zde působila jako rušící prvek a rozklížovala ji zevnitř¹¹³.

Šíření letáků lze považovat za jeden z nejrozšířenějších způsobů ilegální práce KSČ. O tomto způsobu bylo dokonce informováno v oficiálních tiskovinách ve článku *Ilegální letáky u Batů*¹¹⁴, kde i přes zastavení legálních tiskovin byla vytvořena síť ilegálních aktivit, kde mohou být dále šířeny komunistické myšlenky. Obdobně je možné v archivu nalézt velké

¹⁰⁹ NA, VSZ 1918 – 1948, ka. 62, inv. č. 109.

¹¹⁰ Tamtéž., mj. „Pryč s fašismem!“, „Pryč s vládou hladu“.

¹¹¹ Tamtéž., mj. „Kamarádi, vojáci hradecké posádky“, „Mladí dělníci přemýšlejte – Bojuj s mladými komunisty“

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ KÁRNÍK, Zdeněk, ed. et al. 2003 -, Svazek IV. 62 s.

¹¹⁴ *Rudé právo*. 1933.

množství záznamů o šíření ilegálních letáků. Např. neznámí pachatelé v noci na 31. 10. 1933 rozšiřovali ve Vyčapech letáky s protistátním obsahem¹¹⁵ nebo případ T. Řihouta a spol., kteří šířili 4. 8. 1934 letáky ve Velešíně při příležitosti veřejné demonstrace¹¹⁶. Podobných případů lze nalézt ještě dalších 9 v záznamech VSZ. Všechny tyto případy jsou registrovány od jara roku 1933 přibližně do září 1934¹¹⁷.

Vydávání **ilegálních novin a rozšíření ilegálních tiskáren** je dalším ze způsobů, jak KSČ pracovala. V roce 1933 se touto skutečností dokonce chlubila ve svých legálních tiskovinách ve člancích jako *Pátrání po ilegálním tisku na Ostravsku; Národní listy*“, *píší, že četníci našli tajnou tiskárnu a hned začala pracovat druhá nebo „Senzace“ s „tajnou komunistickou tiskárnou“ ve Skalici*¹¹⁸. První je zajímavý také tím, že je v něm uveden zatčený kolportér pod svým vlastním jménem, takže případně po propuštění je u něho možné znovu získávat ilegální tisk. Stejně tak je možné nalézt velké množství případů šíření nelegálních tiskovin v policejních zprávách. Jedním za všechny může být případ F. Kropáčka, který v okolí Písku šířil ilegální Rudé právo v době jeho zákazu na jaře 1934. Bylo mu posíláno z Prahy na další šíření v rámci Písku¹¹⁹. Největší výskyt podle zadržených tiskovin lze sledovat od května 1933 do května 1935. Během tohoto období jsem napočítal 7 případů, kdy VSZ zachytilo nelegální výtisky některé ilegální rudé tiskoviny v mnou sledovaných oblastech¹²⁰.

Pašování zakázané literatury a reprodukovatelných záznamů lze považovat za nepoužívané během první republiky, protože KSČ neměla tuto potřebu jako legální strana.

Demonstrace byly využívány zejména během hospodářské krize. Jednalo se o nepovolené demonstrace nezaměstnaných shromáždění pod taktovkou KSČ, které vyvolávaly výrazný sociální neklid¹²¹.

Tvorba **distribučních center** souvisí s výše zmiňovaným případem, kdy v Písku u F. Kropáčka bylo zřízeno distribuční centrum pro ilegální distribuci rudých tiskovin, takže v situaci, kdy KSČ nemohla oficiálně vydávat své tiskoviny, tak byla nucena využívat i tuto metodu¹²².

¹¹⁵ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 50, inv. č. 106, mj. „Jediná zachrana – Sověty“.

¹¹⁶ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52, inv. č. 107.

¹¹⁷ 51, 52 (2x), 58 (4x), 60.

¹¹⁸ *Haló noviny*. 1933. a *Pochodeň*. 1933.

¹¹⁹ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52, inv. č. 107.

¹²⁰ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52 – 60.

¹²¹ KÁRNÍK, Zdeněk. 2002. 118 – 119 s.

¹²² NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 52, inv. č. 107.

Využívání radiopřijímačů a radioaparátů by mohlo být nástrojem, jak dostávat zprávy a rozkazy z Moskvy. Nedokázal jsem však získat dostatečné informace o tomto způsobu práce, takže svého využití tato metoda má až během skutečné ilegality během druhé republiky a protektorátu¹²³.

5.2. „Hard“ metody

Jak již bylo řečeno výše, tak tyto metody nebyly tolik využívány během první republiky. KSČ nepodporovala ani **okupační stávky**, ani **shromáždování zbraní a munice**. Stejně tak nebylo využito **ozbrojeného útoku na představitele režimu**. Tyto metody byly používány až během období Protektorátu Čechy a Moravy.

Zajímavější situace je v bodě **partyzánské činnosti**. Zde se sice nejedná o přímou partyzánskou činnost, ale rozhodně se dá uvažovat o přípravě na tuto činnost, jak je možné vidět na případě Adolfa Bolomského, který údajně v kontaktu s Rusem (členem komunistické strany v Rusku). Měl v Severních Čechách organizovat útočné oddíly ze spolehlivých členů strany, které by v případě potřeby (stávka nebo nepokoje) ničily veškeré spojení mezi městem a venkovem. Hlavně měly být odstřiženy města a další důležité oblasti od zdrojů elektrického proudu¹²⁴. Podobně lze hodnotit případ B. Škarvady, který měl pořádat v noci na 16. 4. 1933, cvičení vojenského typu, kdy část cvičení představovala průchod území bílých, kde se účastníci neměli nechat zajmout¹²⁵. Posledním případem této činnosti je údajná podvratná činnost K. Víznera a J. Karla, kdy ve styku se sovětským příslušníkem měli vytvářet podvratnou činnost proti republice, která však není blíže specifikována¹²⁶.

Poslední v předchozí kapitole zmíněným druhem činnosti je **ozbrojené povstání**. To, a ještě ve spolupráci s demokratickými činiteli, lze sledovat během Slovenského národního povstání během Druhé světové války. Jinak žádná činnost KSČ v meziválečné ČSR nenasvědčovala, že strana chtěla udělat něco takového.

---

¹²³ *KSČ v boji za svobodu*. Praha: 1949. 76 s.

¹²⁴ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 50, inv. č. 106.

¹²⁵ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 54, inv. č. 107.

¹²⁶ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 49, inv. č. 106.

5.3. Analýza zaměření na cílové skupiny

Co se týče otázky zacílení na **ženy**, tak v tomto bodě je toto zacílení velmi minimální. Ženy jsou spíše využívány po ideologické stránce věci, než aby došlo k jejich zapojení do případných ilegálních činností. Jako příklad nám může posloužit výše zmíněný případ cvičení vojenského rázu, kterého se zúčastnily 2 ženy z celkového počtu více než 30 lidí¹²⁷. Což je také jediný případ, kde se vyskytují ženy jako přímé účastnice nějaké ilegální činnosti.

Druhou cílovou skupinou byla **mládež**. Ta je již mnohem více zapojena do ilegální činnosti, ať již jako aktivní činitel, viz případ F. Novák nebo letákové akce Studentské akce při iniciativním výboru pro přípravu mezinárodního sjezdu mládeže, které volaly proti militarizaci mládeže. Komunistická mládež byla celkově velmi silně zapojena do soft metod, zejména jedná-li se o šíření ilegálních letáků a novin, viz Ústřední komitét pro pomoc nezaměstnaným¹²⁸. Na druhé straně je možné vidět je i jako pasivního příjemce, což je možné vidět při cvičení vojenského charakteru, kde jsou cvičeni na partyzánskou činnost. Zde tvořila většinu zúčastněných mládež¹²⁹.

Poslední cílovou skupinou bylo **vojsko**. Zde lze nalézt jediný případ nějakého aktivního budování komunistických buněk uvnitř armády. Jedná se o článek *Práce komunistů ve vojsku*¹³⁰. Vojáci začali vydávat svůj vlastní ilegální časopis a pracovali pod falešnými jmény v této tiskovině. Jinak jsou vojáci, již z apolitičnosti, pouze pasivními příjemci snah o ideologické ovlivňování jako v tomto případě. Dne 24. 9. 1934 byly také v Hradci Králové do kasáren vhozeny letáky zaměřené proti demokratickému zřízení státu a v případě války měli vojáci odepřít poslušnost v případě imperialistické války proti SSSR. Tento čin měl být vykonán Ladislavem Diblíkem, který však nebyl poznán při konfrontaci s vojáky, jež ho zadrželi, proto byl bez viny propuštěn¹³¹. Podobný je případ Hynka Hrona, který rozšiřoval časopis *Vojenský haléř* s protistátním poselstvím¹³². Dalším je případ J. Martínka, který také rozšiřoval mezi vojíny v Mladé Boleslavi podvrtné tiskoviny. U něho byla dokonce nalezena i blána na rozmnožování těchto letáků a tiskovin. Ke styku s vojíny využíval toho, že do kasáren dodával sodovku¹³³.

¹²⁷ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 54, inv. č. 107.

¹²⁸ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 58, inv. č. 107.

¹²⁹ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 54, inv. č. 107.

¹³⁰ *Haló noviny*. Praha, 1933.

¹³¹ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 62, inv. č. 109.

¹³² NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 48, inv. č. 109.

¹³³ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 58, inv. č. 107. Letáky: „*Jediná záchrana sověty*“.

5.4. Vliv Kominterny na semilegální a ilegální metody KSČ

Je bezpochyby jasné, že KI měla zásadní vliv na KSČ, co se týče organizace strany. Podobný vliv lze také nalézt při rozhodování o určitých otázkách, které stranou rezonovaly. Tady se zejména jedná o situace, kdy část strany zastávala jiný názor na směřování, což tu část vedlo do střetu s vedením strany. Tady se jedná zejména o J. Guttmanna, který v roce 1933 kritizoval vedení KSN, že se aktivně nepokoušela zabránit Hitlerovu nástupu k moci spolupráci se sociálními demokraty. Oficiálním postojem KI bylo, že KSN jednala správně a nechtěla spolupracovat se „sociálfašisty“. Tuto kritiku si dovilil jako šéfredaktor Rudého právo, kde také tento článek zveřejnil. Za což byl také v prosinci 1933 ze strany vyloučen¹³⁴.

O něco lépe dopadli představitelé dočasného vedení strany během nuceného pobytu Gottwalda v Moskvě. Ti byli nuceni se podrobit výrazné sebekritice, že špatně vykonávali a překrucovali oficiální linii KI. Většina z nich se tímto krokem zachránila.

Větší napětí vzrostlo okolo Moskevských procesů, kdy znovu J. Guttmann a Z. Kalandra vydali brožuru o pravém smyslu těchto procesů, ve které výrazně kritizovali Stalina za likvidaci leninistů. Kalandra posléze vystoupil ze strany a oba byli v oficiálním rudém tisku označeni za renegáty a trockisty¹³⁵.

Zde je stručně řečeno o hlavních bodech rozepří mezi oficiální linií KI a některými křídly KSČ.

Jestliže se nyní podíváme na vliv KI na samotnou práci strany, tak je možné vidět vliv od samé bolševizace strany. Kdy KI urguje strany, aby co nejvhodněji kombinovaly legální a ilegální způsoby stranické práce¹³⁶.

V samotné ilegální činnosti je možné vidět tento vliv v situacích, kdy určití představitelé SSSR z Moskvy slouží jako poradci při ilegální činnosti. Tento případ je možný zaznamenat ve dvou situacích. Jednak v kauze A. Bolomského, kdy údajně člen „komunistické strany z Ruska“ měl koordinovat ilegální bojové oddíly, které měly v případě stávek či jiných podobných situacích, měly likvidovat elektrická vedení, a tak ničit komunikační kanály. Druhým je případ K. Víznera a spol., kdy měli údajně vykonávat

---

¹³⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. 160 – 161 s.

¹³⁵ Rozséváčka. 1936. Článek: *Po moskevském procesu*.

¹³⁶ DEGRAS, Jane, ed., 1971. 3 sv. 50 s.

podvratnou činností v napojení na představitele SSSR¹³⁷. Jinak nelze celkový přímý vliv na semilegální činnost dostatečně dokázat, kromě výše zmíněných případů „odborné asistence“.

Jak je možné vidět, tak odhalení napojení přímo na KI není příliš časté. Avšak i tyto drobné kamínky lze zařadit do celkové mozaiky závislosti KSČ na rozhodnutích KI.

5.5. Shrnutí

Tato analytická kapitola byla věnována semilegální práci v tisku a možnostem uplatnění metod takto získaných i případné ilegální činnosti. Z analýzy českého rudého tisku jsem vytvořil soubor možných metod, které jsem rozdělil na „soft“ a „hard“ metody. Použití tohoto souboru metod jsem posléze testoval na skutečných případech ilegální činnosti KSČ během první republiky.

Z této analýzy vyplynulo, že podle očekávání u KSČ převládají „soft“ metody. Velmi populární bylo šíření ilegálních tiskovin a letáků. Jednalo se o zdaleka nejpoužívanější ilegální činnost. S tím byla spojena i metoda tvorby distribučních center, která byla také používána. Jiné již méně používané „soft“ metody jsou nepovolené demonstrace, ty byly používány zejména před rokem 1933, kdy se jednalo hlavně o demonstrace nezaměstnaných. V období druhé republiky došlo také k využívání infiltrace továren a nepřátelských organizací. Šlo o situaci, kdy se KSČ snažila využít všech svých legálních možností a zapojit se do organizací působících ve druhé republice. Jedním z účelů byla také snaha tyto organizace vnitřně rozklížit. Zbývající soft metody byly používány až během již nucené práce v ilegalitě.

Co se týče „hard“ metod, tak již výše bylo zmíněno, že se jedná hlavně o taktiky zcela ilegálních stran, avšak i zde je možné nalézt případy takové práce již během první republiky. Jedná se hlavně o přípravy na partyzánskou a záškodnickou činnost, což je i překvapivé, protože by se dalo očekávat, že legální strana bude opatrná v tomto směru. U KSČ se jedná zejména o fyzickou přípravu členstva poté, co byly zakázány Dělnické jednoty. Zároveň tyto cvičení byly ideologicky koncipovány jako nácvik proti „bílým“. Druhou skupinu tvoří již samotné přípravy na protistátní činnost, kdy jsou pořádány bojové oddíly nebo jsou vytvářeny podmínky pro úklady proti demokraticko – republikánskému uspořádání

---

¹³⁷ NA, f. VSZ 1918 – 1948, ka. 49, 50, inv. č. 106.

republiky. I za situace, kdy tyto úklady jsou spíše na papíře a žádná protistátní činnost kromě podvrtných letákových akcí dále konána nebyla. To však může být pouze následek včasného odhalení této skupiny.

Celkově hlavní ilegální činnost se dá vymezit roky 1933 a 1935, kdy se odehrála většina případů. Jedinou výjimku tvoří nepovolené demonstrace, ty převažovaly v předcházejícím období. To také koresponduje s nejkrizovějším obdobím, co se týče legality KSČ.

Ideologické zacílení na určité skupiny lze u dvou ze tří také potvrdit. Jedinou výjimku tvoří **ženy**, zatímco ideologické zaměření na ně bylo výrazné, jejich aktivita v ilegálních činnostech byla minimální. V tomto případě se jedná spíše o strategický tah zapojení širšího okruhu lidí pro volby, než skutečnou agitaci pro činnost v podzemí. Zbylé dvě skupiny již byly plně zapojeny do těchto strategií.

První byla **mládež**, ta se nacházela na obou stranách činností, i jako příjemce, tak i tvůrce. Toto je nutné chápat jako proces – zaktivizovat, získat a zapojit. V první etapě byla dělnická mládež a studentstvo zaktivizováno a ideologicky rozpracováno v rámci ilegálních letákových akcí KSČ. Část takto zaktivizovaných lidí se pak zapojí do organizace KSČ a posléze začne vykonávat ilegální činnost. Může vykonávat zejména letákové či bleskové akce, částečně se mládež účastní i cvičení vojenského charakteru.

Poslední skupinu tvoří **vojáci**. U nich byl jediný případ ilegální činnosti pro KSČ, jednalo se o komunistickou buňku, která vydávala ilegální tisk. Dle mého názoru se jednalo spíše o selhání, protože úlohou agitace ve vojsku rozhodně nebylo vytvářet aktivní buňky, ale spíše spící buňky, které měly být zaktivizovány ve správný okamžik. Proto je vojsko primárně příjemcem ilegální agitace, než původcem. To je možné vidět z opakovaných snah agitovat ve vojsku.

Patrný je zde také vliv Kominterny, kdy u několika případů lze nalézt osoby, které přijeli do ČSR, aby zde koordinovali ilegální činnost.

Na konec bych chtěl dodat, že poslední metodou, kterou jsem nezmínil, jsou vzory z minulých revolucí. To zejména z důvodu, že se jedná spíše o ideologicky laděné články,

které žádné vzory nenesou. V případě, že nějaké ilegální poselství mají, tak je v nich řečeno, že tyto metody jsou stejně zastaralé, protože i policie svoje metody zlepšila¹³⁸.

---

¹³⁸ *Rudý prapor*. 1933. Článek: *KSN žije a bojuje*.

6. Závěr

Jak bylo uvedeno v úvodu, tak cílem mé práce bylo vysvětlit a vytvořit soubor možných ilegálních aktivit, které lze však uveřejnit v legálním tisku. Jako základní milník je vnímán rok 1929, kdy dochází k bolševizaci strany a nutně i ke změně přístupu ke stranické práci směrem k masové práci. K lepšímu pochopení je nutné vnímat kontext doby a restriktce, které mohli dané strany či osoby z těchto stran postihnout. Proto jsem v první části popsal vývoj stranického systému od konce 20. let, a také je zde zmíněn právní rámec na ochranu republiky. To právě z důvodu bolševizace KSČ, kdy se tato strana nutně musela stát výzvou pro právní řád demokratického Československa.

Další části jsou již věnovány samotné KSČ. Nejdříve je zde představena stručná historie této strany od konce 30. let a jsou zde vyzdvihnuty nejvýraznější momenty dějin KSČ během 30. let., zejména etapa vývoje 1933/1934 je zde podrobně popsána. Jak je možné vidět z tohoto přehledu tuto etapu lze považovat, co se týče legality, jako nejzásadnější období, protože v tomto období KSČ byla vytlačena až na samou hranu legality. Po tomto období nastalo spíše období vnitřních čistek, a také budování mezinárodního solidarity v důsledku Španělské občanské války. Ta jakoby měla sloužit jako jakási předehra pro události roku 1938, kdy v konečném období tohoto roku byla KSČ finálně zatlačena do ilegality.

Právě z těchto důvodů byla zkoumána otázka možné semilegální či ilegální práce, která by v krajním případě byla užívána. Jak ukázala analýza, tak KSČ a její členové se mohli v případě nouze, kdy se museli obrátit na semilegální a ilegální metody, možnost vybrat ze široké palety možností, kterými se mohli případně inspirovat v rámci legálního tisku. Je nutné dodat, že primárními vykonavateli těchto metod byli dělníci a mládež. Co se týče primárních cílových skupin tak jsou to také mladí, ale dále i vojáci. Ti mohou sloužit spíše jako rezerva v nejnouzovějších situacích. Není úplně překvapivé, že tato ilegální činnost je zaměřena zejména na roky 1933 až 1935. Tedy roky, kdy KSČ se ocitla pod největším tlakem v otázce své legality. Trošku překvapivá je výrazná absence žen v této ilegální práci, vezmeme-li v úvahu, jak velkou propagandistickou cílovou skupinou ženy pro KSČ jsou, tak je to zajímavý fakt.

Celkově lze říci, že KSČ sama se systematicky připravovala na ilegální činnost již od konce

20. let. Nárůst článků o činnosti ilegálních komunistických stran ve 30. letech lze připsat tomu, že KSČ se snažila více připravit na ilegální práci i ostatní členy a přívržence strany. Jak ukázala analýza těchto články v porovnání se skutečnou ilegální činností, tak dojdeme k závěru, že modely ilegální práce v zahraničí jsou dobře použitelné i v Československu. Z tohoto důvodu lze poznamenat fakt, že dobře fungovala i semilegální práce, která sloužila jako příprava pro ilegální práci.

Co se týče otázky vlivu Kominterny, tak ten je zde velmi dobře patrný již od roku 1929. Již tehdy KI nabádala, aby byly využívány všechny přípustné metody legální i ilegální práce. Vezmeme-li v úvahu, že většina interní stranické práce byla nutně ovlivňována Kominternou, tak lze předpokládat, že zde byl i vliv v rámci metod ilegální práce. Někdy až do té míry, že se ruští komunisté aktivně účastnili příprav některých záškodnických akcí. Působili v nich jako poradci. V jiných případech nelze přímý vliv KI dobře dokázat.

7. Zdroje

Knihy

Ken Bradley, Mike Chappell. *The International Brigades in Spain 1936 – 39*. London: Osprey, 1994. ISBN 1-85532-367-2.

BROWN, Archie. *Vzestup a pád komunismu*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2011. 901 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-7217-812-4.

DEGRAS, Jane, ed. *The Communist International 1919-1943: documents: three volumes*. New impr. London: Frank Cass & Co., 1971. 3 sv. ISBN 0-7146-1554-4.

KÁRNÍK, Zdeněk, ed. et al. *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2003- . sv. Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu do roku 1989. ISBN 80-86569-60-8.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 577 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-030-6.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl třetí, O přežití a o život (1936-1938)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 803 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-119-1.

David D. Kelly., *The Czech Fascist Movement: 1922 – 1942*. New York, Columbia University Press, 1995. 243 s.

KSČ v boji za svobodu: Činnost a boj Komun. Strany Čs. v době od mnichovské kapitulace až k n. osvobození. 2., přepr. vyd. Praha: Svoboda, 1949. 279 s.

MAREK, Pavel a kol. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Vyd. 1. Rosice u Brna: Gloria, 2000. 403 s. ISBN 80-86200-25-6.

MERVART, Jan a MUSILOVÁ, Dana. *Dokumenty k dějinám Komunistické strany Československa*. Vyd. 1. Hradec Králové: Historický ústav FHS UHK, 2006. 199 s. ISBN 80-86845-58-3.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 466 s. Klasikové společenských věd. ISBN 80-7325-062-4.

SUDA, Zdeněk. *Zealots and Rebels: a history of the Communist Party of Czechoslovakia*. Stanford: Hoover Institut Press, 1980. xi, 412 s. Histories of ruling communist parties. ISBN 0-8179-7342-7.

Tiskoviny

Haló noviny

Pochodeň

Rozsévačka

Rudý prapor

Rudé právo

Rudý večerník

Tvorba

Archivní zdroje

Národní archiv

f. KSČ - Ústřední výbor 1921-1945, Praha

f. Vrchní státní zastupitelství Praha - část 1918-1948

Elektronické zdroje

Digitální depozitář. *PSP Parlamentu ČR*. [online]. 29.6.2015 [cit. 2015-06-29]. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/stenprot/007schuz/s007003.htm>

dokumenty a studie k dějinám českých a slovenských médií . *dějiny médií*. [online]. 16.6.2015 [cit. 2015-06-16].

Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/zakon-126-1933/>

Ročník 1933. *Stejnopis sbírky zákonů a nařízení státu československého*. [online]. 30.6.2015 [cit. 2015-06-30].

Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1933/069-1933.pdf>